

Zora Neale Hurstons

”Svette,” ”De Forgylte Myntene” og ”Vågal”

Oversatt og kommentert av Jorunn Leite

ENG4490: Masteroppgave i litterær oversettelse fra engelsk til norsk

Høst 2009

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk

Det Humanistiske Fakultet

Universitetet i Oslo

Hoveddelen av denne oppgaven består av en oversettelse av Zora Neale Hurstons noveller ”Sweat,” ”The Gilded Six-bits” og ”Spunk,” som ble skrevet på 1920- og 30-tallet. Tekstene har dype røtter i en amerikansk sørstatskultur og preges av en utbredt bruk av afroamerikansk sørstatsdialekt.

I kommentardelen tar jeg for meg ulike problemstillinger i forhold til oversettelsen av tekstene og viser at jeg generelt har fulgt en fremmedgjørende strategi, for å forsøke å la tekstene beholde de dype røttene i kulturen de stammer fra. Jeg diskuterer oversettervalgene i forhold til teoretikere som Eugene Nida, Friedrich Schleiermacher og Antoine Berman. Sentrale problemstillinger er oversettelse av slang og dialekt, hvordan jeg har forholdt meg til kulturelle fenomener i en så fjern kultur, både geografisk og temporalt, samt hvordan best bevare Hurstons særegne, metaforiske fortellerstemme i en oversettelse.

En hjertelig takk til Ragnhild Eikli, for lærerik og inspirerende veiledning, støtte, oppmuntring og gode råd.

Innholdsfortegnelse:

Del I – Oversettelsen.....5

Svette.....	5
De Forgylte Myntene.....	20
Vågal.....	35

Del II – Kommentardel.....42

1. Om forfatter og tekstvalg.....	42
2. Oversetterteoretisk kontekst.....	43
3. Dialogen.....	45
3.1 Dialekten.....	45
3.2 Spesielle, muntlige uttrykk.....	49
4. Fortellerstemmen.....	51
5. Kulturelle fenomener.....	56
5.1 Mat.....	56
5.2 Handlinger og ritualer.....	57
5.3 Navn på gjenstander og personer.....	59
6. Konklusjon.....	62

Originaltekster:

Sweat.....	63
The Gilded Six-bits.....	76
Spunk.....	90
Litteraturliste.....	96

Svette

Klokka var elleve på en vårkveld i Florida. Det var søndag. En hvilken som helst annen kveld ville Delia Jones vært i seng for to timer siden. Men hun var vaskekone, og mandag morgen var viktig for henne. Så hun hentet skittentøyet på lørdag når hun leverte tilbake de reine klærne. Søndag kveld, etter kirka, sorterte hun dem og la de hvite i bløt. Det ga henne nesten en halv dags forsprang. Hun hadde klærne hun fikk med seg hjem i en stor kurv inne på soverommet. Det var så mye ryddigere enn å ha flere hauger liggende rundt omkring.

Hun satt på huk på kjøkkengulvet ved sida av den store haugen med klær og sorterte dem i mindre hauger etter farge mens hun nynnet på en sang med en sørgelig melodi, og undret seg over hvor Sykes, mannen hennes, hadde blitt av med hesten og vogna.

Akkurat da landet noe langt, rundt, slapt og svart på skuldrene hennes og glei ned på gulvet ved siden av henne. En voldsom skrekk tok tak i henne. Hun skalv i knærne, og munnen ble så tørr at det gikk et helt minutt før hun klarte å skrike eller røre seg. Da så hun at det var den store oksepisken som mannen likte å ha med seg når han kjørte.

Hun løftet blikket mot døra og så ham stå og krøke seg sammen i latter av redselen hennes. Hun skreik til ham.

”Sykes, åffer kasta du pisen på meg sånn? Du visste hvor redd jeg kom te å bli – ser akkurat ut som en slange, og du veit hvor redd jeg er for slanger.”

”Sjølsagt veit jeg det! Det var derfor jeg gjorde det.” Han slo seg på låret og gikk nesten i gulvet av latter. ”Hvis du er så dum at du får anfall over å se en meitemark eller et tau, så er det samma for meg hvor redd du blir.”

”Du har ingenting med å gjørra sånt no. Gud veit at d’er synd. En dag kommer jeg te å stupe a en a dissa idiotstreka dine. Og en anna ting, hvor har du vært med vogna mi? D’er jeg som holder fôr te den hesten. Det ække meninga at du ska kjøre ’n med pisen din.”

”Du er jammen meg ei plagsom niggerkjerring!” kunngjorde han og kom inn i rommet. Hun fortsatte med arbeidet og svarte ham ikke med det samme. ”Jeg har sagt gang på gang at du’kke ska ha klæra te non hvite her i huset.”

Han plukket opp pisen og skulte ned på henne. Delia fortsatte med arbeidet. Hun gikk ut i gården og kom tilbake med en sinkstamp og plasserte den på vaskebenken. Hun så at Sykes hadde sparket alle klærne sammen igjen og stilt seg bryskt i veien for henne. Hele han håpet på, *ba om*, en krangel. Men hun gikk rolig rundt ham og begynte å sortere plaggene på nytt.

”Neste gang ska jeg sparke dem ut a huset,” truet han mens han tente en fyrstikk langs beinet på kordfløyelsnikkersen sin.

Delia så ikke opp fra arbeidet, og de tynne, krumme skuldrene sank enda lavere.

”Jeg orker ikke no tull i kveld, Sykes. Jeg har nettopp kommet hjem fra nattverd i kjerka.”

Han snøftet foraktelig. ”Ja, du har nettopp kommet hjem fra kjerka på en søndagskveld, men her står u og vasker klær. Du ække no anna enn en hykler. En a dissa søndagskristne – synger og bærer seg i kjerka, men kommer hjem og vasker klær for em hvite på hviledan.”

Han tråkket hardt på den hviteste av haugene og sparket plaggene til alle kanter idet han krysset rommet. Kona ga fra seg et forferdet rop og samlet dem fort sammen igjen.

”Sykes, gi deg med å gni skitt på klæra! Åssen ska jeg bli ferdi te lordan om jeg ’kke byner på søndag?”

”Jeg bryr meg ’kke om du så aldri blir ferdi. Jeg har lova gud og et par andre at jeg ’kke ska ha no a detta i huset mitt. Og ikke vær frekk, for da hiver jeg ut hele haugen og lar deg smake knyttneven attpå.”

Delias sedvanlige ydmykhet glei tilsynelatende av skuldrene hennes som et sjal i vinden. Hun kom seg på beina, den stakkarslige lille kroppen, og trosset tappert den kraftige kjempen av en mann med de bare, beinete hendene sine.

”Hør her Sykes, nå har u gått for langt. Jeg har vært gift med deg i femten år, og i femten år har jeg tatt på meg klesvask. Svette, svette, svette! Arbeid og svette, gråt og svette, bønn og svette!”

”Hva har det med meg å gjørra?” spurte han kaldt.

”Hva det har med deg å gjørra, Sykes? Vaskestampen min har fylt magan din flere ganger enn det henda dine har gjort. Svetten min har betalt for detta huset, så jeg vil tru at jeg kan fortsette å svette her.”

Hun grep fatt i steikepanna fra komfyren og inntok forsvarsposisjon, noe som kom som en stor overraskelse fra hennes side. Dette overrumplet ham helt, så han slo henne ikke slik som han pleide.

”Og ikke tenk på det en gang,” peste hun, ”Det svarte negerkvinnfolket med utstående tenner som du flyr rundt med fåkke komma hit å ta for seg av *mi* svette og *mitt* blodslit. Du ha’kke betalt for non ting her i huset, og jeg kommer te å bli her helt te jeg blir slepa ut herfra med beina først.”

”Du får slutte å gjørra meg så forbanna, ellers kan det hende den dan kommer fortere enn du hadde tenkt. Jeg er så lei a deg at jeg veit snart ikke hva jeg ska gjørra. Gud! Som jeg hater magre kvinnfolk!”

Han listet seg sidelengs ut av døra, litt paff over denne nye Delia, og smelte igjen porten til bakgården etter seg. Han sa ikke hvor han gikk, men hun visste det så altfor godt. Hun visste også godt at han ikke ville komme tilbake før det nærmet seg daggry. Da arbeidet var gjort gikk hun til sengs, men fikk ikke sove med en gang. Jammen hadde de rotet det fint til for seg!

Hun lå våken og skuet bakover på ruinene som lå strødd langs stien som hadde vært ekteskapet deres. Ikke en eneste forventning sto hel igjen i veikanten. Alt som lignet blomster hadde druknet for lenge siden i den salte strømmen som var presset ut av hjertet hennes. Tårene hennes, svetten, blodet. Hun hadde brakt med seg kjærlighet og han en lengsel etter kjød. To måneder etter bryllupet ga han henne den første brutale omgangen juling. Hun husket de mange turene hans til Orlando, da han tok med seg hele lønna og kom tilbake uten en penny, allerede før det første året var omme. Hun hadde vært ung og føyelig da, men nå tenkte hun på de forknytte, senete lemmene og de grove, beinete hendene og krøllet seg sammen i en ulykkelig liten ball i midten av den store fjærsenga. Det var for seint nå, å håpe på kjærlighet, for om det ikke var Bertha, ville det vært en annen. Det eneste som skilte dette sidespranget fra de andre, var at hun var freidigere enn de andre hadde vært. Alt var for seint nå, det eneste hun hadde igjen var det lille hjemmet hennes. Hun hadde laget det til med tanke på sine eldre dager og plantet hvert tre og hver blomst, en for en. Og hun synes det var vidunderlig, vidunderlig.

En gang, før søvnen kom over henne, hørte hun seg selv si høyt: ”Vel, vel, det som kryper over ryggen te jævern blir borte under magan på ’n. Før eller sia må Sykes, som alle andre, høste det ’n sår.” Etter dette klarte hun å bygge opp ei åndelig skanse mot ektemannen. Skytset hans beit ikke lenger på henne. *Amen*. Hun sovnet, og sov helt til han signaliserte sitt nærvær i senga ved å sparke til beina hennes og dra teppet nådeløst fra henne.

”Gi meg litt teppe her, og få de jævla føtta dine over på di eiga side! Du sku hatt deg en på kjeften for å true meg med panna.”

Delia la seg inntil sengehesten uten å svare. En triumferende likegyldighet overfor alt han var eller gjorde.

Uka var full av arbeid for Delia, som alle andre uker, og på lørdagen satt hun bak den lille hesten og kjørte ut og hentet klær.

Det var en varm, varm dag i slutten av juli. Mennene i landsbyen, som hadde samlet seg på verandaen til Joe Clark, tygde langsomt på sukkerrør. De spyttet ikke langt en gang, slik som de pleide, men lot det dryppe ned fra kanten av verandaen. Til og med samtalen hadde kollapset i varmen.

”Der kommer a Delia Jones,” sa Jim Merchant, idet den raggete lille hesten rundet svingen på vei mot dem. Den rustne vogna var full av kurver med frisk, rein klesvask.

”Jepp,” sa Joe Lindsay enig. ”Varmt eller kaldt, sol eller regn, like sikkert som at ukene går og går, der kommer Delia og henter og bringer på lørdan.”

”Hu må nok pent det, hvis a vil ha no å eta,” sa Moss. ”Syke Jones ække vært kula og kruttet du ville brukt på å drepe ’n. Ikke for *henne* i alle fall.”

”Det er ’n neimenn ikke,” stemte Walter Thomas i. ”Det er synd òg, for a var en ganske pen liten sak når ’n fikk a. Skulle gifta meg med a sjøl, om ’n ikke hadde vært der før meg.”

Delia nikket kort til mennene, idet hun kjørte forbi.

”For mye juling kan ødelegge alle kvinnfolk. Og han har slått a nok te å drepe tre av em, for ikke å si forandre på åssen em ser ut,” sa Elijah Moseley. ”Åssen Sykes holder ut med den digre, feite matrona han driver på med er mer enn jeg kan fatte. Ja, så sant som det er sagt, jeg ville ’kke latt den kølsvarte negerkjerringa kysse en sardinboks jeg kasta ut bakdøra i fjor engang.”

”Å, det er fordi hu er diger. Han har alltid vært gærn etter digre kvinnfolk,” skjøt Merchant inn. ”Han hadde fått seg ei for lenge sia, om ’n hadde funni non som ville ha ’n. Fortalte jeg at ’n våga seg innpå kona *mi* – og hadde med seg ei korg med pecannøtter fra hagan sin som gave? Å jada, kona *mi*! Hu ba ’n ta dem med seg hjem igjen med det samma,

for Delia jobber så hardt over vaskestampen at alt der i huset må smake a svette og såpevann. Jeg sku bare ønske jeg hadde vært der da 'n kom! Han sku fått skikkeli fart på seg nedover veien – beina hans sku gått så varme at dem hadde tatt fyr!”

”Ja, jeg veit at 'n gjør sånt no. Har sett åssen 'n gliser te alle kvinnfolk som går forbi,” sa Walter Thomas. ”Men likavæl, så måtte 'n da krype en god del for å få tak i den kona 'n fikk. Hu var så nydelig som en flekkete, liten hundevalp! Det var femten år sia. Han var så redd for å miste a at a fikk 'n te å gjørra litt a det en ektemann ska. Dem har aldri vært like te sinns.”

”Det burde vært en lov om sånne som han,” sa Lindsay. ”Han ække skikka te å bære innvoller te en bjørn engang.”

Nå tok Clark til orde. ”Det finnes ingen lov i verda som kan laga en god mann ut a non som ikke har det i seg. D'er nok av mannfolk som tar seg koner som om dem var sukkerrør. Dem er runde, saftige og søte når em får em. Men så presser og gnager og presser og gnager og vrir em te dem vrir ut hver dråpe a glede som finns i dem. Og når em er sikre på at em har vridt ut alt som er, så behandler em dem som et uttygd sukkerrør. Slenger em fra seg. Dem veit godt hva dem gjør mens dem holder på, og hater seg sjøl for det, men dem fortsetter å henge på a te a er tom. Så hater em a for at a er utbrukt, og for at a står i veien for em.”

”Vi burde tatt Syke og det ludderet hans neri Lake Howell sumpen og brukt lærpisken på dem te dem ikke kunne si 'kjære gud'. Han har allti vært en sjølgod nigger, men sia det hvite kvinnfolket nordfra lærte 'n å kjøre bil, har 'n vært for innbilske te å fortjene å leva – vi burde drept 'n,” rådet gamle Anderson.

Et grynt av samtykke gikk rundt verandaen. Men varmen smeltet følelsen av borgerplikt, og Elijah Moseley begynte å terge på Joe Clarke.

”Kom an, Joe, få ut en melon og skjær 'n opp te kunda dine. Denna varmen ække te å holde ut. *Jeg orker snart ikke mer!*”

”Ja, Joe, en vannmelon er akkurat det som ska te for å kurere meg nå,” sa Walter Thomas og allierte seg med Moseley. ”Kom igjen nå, Joe. Vi er gode kunder her alle samma, og du ha’kke spandert no på oss på lenge. Jeg tar den avlange Floridan.”

”Hvis dere kommer med penga på bordet, så. Gi meg tjue cent hver og skjær i vei,” svarte Clarke. ”Jeg kunne trenge ei kald skive sjøl. Her, vi spleiser alle samma. Dere kan få låne kjøttkniven min.”

Pengene ble raskt samlet sammen, og en diger melon ble funnet fram. Akkurat da kom Sykes og Bertha. En besluttosom stillhet bredte seg på verandaen, og melonen ble lagt bort igjen.

Merchant slo sammen bladet på foldekniven sin og gikk mot døra til butikken.

”Bli med inn a, Joe, og gi meg et stykke salta svinekjøtt og en halvkilo kaffe – glømte nesten at d’er lørdag. Må komma meg hjem.” Flesteparten av de andre mennene gikk også.

Akkurat da kjørte Delia forbi, idet Sykes flottet seg for Bertha. Han frydet seg over at Delia så det.

”Bare kjøp alt du har lyst på, kjære. Vent nå litt, Joe. Gi a to flasker jordbærbrus, en halvkilo rista peanøtter og ei pakke tyggegummi.”

Med alt dette forlot de butikken, og Sykes minnet Bertha på at dette var hans by og at hun bare kunne få den om hun ville.

Mennene dukket opp igjen kort etter at de var gått og fortsatte med melonselskapet sitt.

”Hvor har Sykes Jones i det hele tatt fått tak i det kvinnfolket der?” spurte Lindsay.

”Borte i Apopka. Dem må ha drivi med storrengjøring da a dro fra by ’n. Ser ’kke ut som anna enn en kjøttklump med hår på.”

”Vel, a kan i alle fall skråle høyt nok,” skjøt Dave Carter inn. ”Når a ska le, så bare åpner a munn og låser ’n på det bakerste hakket. Det finns ikke den gamlefar a en alligator nere i Lake Bell som kan stille opp mot en slik kjeft.”

Bertha hadde vært i byen i tre måneder nå. Sykes betalte fortsatt for rommet hun leide hos Della Lewis – det eneste huset i hele byen som ville tatt henne inn. Sykes tok henne ofte med til Winter Park på dans. Han forsikret henne fortsatt om at han var den beste mannen i hele Florida.

”Sjølsgt kan du få det lille huset så fort jeg får kvitta meg med kjerringa. Alt er mitt, og du kan få det. Jeg kan virkeli ’kke fordra magre kvinnfolk. Gud, du har jammen non kraftige former, du! Du kan få *hva* du vil. Dette er *min* by, og du kan jammen meg få ’n.”

De utslitte knærne til Delia krabbet mang en gang på bakken i Getsemane og over steinene på Golgata disse tre månedene. Hun unngikk de andre i landsbyen og plassene hvor folk møttes, for å forsøke å gjøre seg blind og døv. Men Bertha gjorde dette umulig for henne, ved å komme til huset og rope på Sykes så han kom ut til henne ved porten.

Delia og Sykes kranget hele tida nå, uten fredelige mellomspill. De sov og spiste i stillhet. Delia hadde forsiktig prøvd å blidgjøre ham to eller tre ganger, men ble avvist hver gang. Det var tydelig at spliden mellom dem ikke var til å reparere.

Sola hadde brent juli til august. Varmen skjøt ned på dem som en million glødende piler, som slo ned alt levende på jorda. Gresset visnet, bladene ble brune, slangene ble blinde av å kaste ham og menn og hunder ble gale. Hundedager!

En dag kom Delia hjem og så at Sykes var der før henne. Hun undret seg, men fortsatte inn mot huset uten å si noe, selv om han sto midt i kjøkkeninngangen, og hun måtte enten bøye seg under armen hans eller be ham flytte seg. Han slapp henne ikke fram. Hun la

merke til ei såpekasse ved sida av trappa, men brydde seg ikke stort om den, siden det måtte være noe han hadde hatt med seg. Idet hun bøyd seg ned for å passere under den utstrakte armen, dyttet han henne plutselig bakover og lo.

”Se i kassa der borte Delia, jeg har tatt med no te deg!”

Hun falt nesten over kassa da hun snublet bortover, og da hun så hva den inneholdt var det like før hun besvimte.

”Syke! Syke, gode gud! Få den klapperslangen vekk herfra! Du *må*. Å, kjære Jesus!”

”Jeg må ingen verdens ting – det eneste jeg *må* gjørra her i livet er å daue. Det nytter ikke å klage og bære seg over at u er redd for ’n – han skal bli her så lenge ’n lever. Han kommer ikke te å bite meg, for jeg veit åssen jeg ska håndtere ’n. Og ’n vil nok uansett ikke risikere tenna sine på de skinnmagre beina *dine*.”

”Neimenn Syke da, du kan ’kke ha den styggingen her te å skremme vettet a meg. Du veit at jeg te og med er redd for meitemark. Det der er ’n største slangen jeg non gang har sett. Drep ’n, Syke, vær så snill.”

”Ikke be meg om å gjørra no for deg. Slik som du tramper rundt her og trur u er no. Nei, jeg ska’kke drepe ’n. Syns no helvetes mye mer om den enn jeg gjør om deg! D’er en fin slange, og alle som ikke liker ’n kan bare ha seg unna.”

Landsbyen fikk snart høre om slangen til Sykes og kom for å se og spørre.

”Åssen i heiteste hønsegårn fikk du fanga den seksfots klapperslangen, Syke?” spurte Thomas.

”Han er så full av frosker at ’n nesten ikke kan røre seg, d’er sånn jeg sneik meg innpå ’n. Men jeg er litt a en slangetemmer, jeg, så jeg veit åssen jeg ska behandle dem. Jøss da, det der er a ingenting. Jeg kunne fanga en sånn en hver dag om jeg ville.”

”Det denna her trenger, er ei tung hickoryklubbe pressa hardt ned på hue. Det er beste måten å temme en klapperslange på.”

”Å nei du, Walt, dere skjønner dere ’kke på dissa diamantrygga slik som jeg gjør,” sa Sykes i en overlegen tone.

Resten av landsbyen var enige med Walter, men slangen ble værende. Kassa ble stående ved kjøkkendøra, dekket av metallnetting. To eller tre dager seinere hadde den fordøyd froskemåltidet, og livnet bokstavelig talt til. Den raslet av hver minste bevegelse i kjøkkenet eller ute i gården. En dag, da Delia kom ned kjøkkentrappa, så hun de kritthvite tennene, buede som krumsabler, henge i rutenettingen. Denne gangen løp hun ikke vekk og holdt seg for øynene som vanlig. Hun ble stående der ei lang stund, med et rødglødende sinne som ble blodigere for hvert sekund mens hun stod der og betraktet denne skapningen som var hennes plage.

Den kvelden tok hun det opp så fort Sykes hadde satt seg til bords.

”Sykes, jeg vil at du ska ta den slangen vekk herfra. Du har sulta meg, og jeg fant meg i det, du har slått meg, og jeg har tålt det, men nå dreper u meg fra innsia ved å ha detta krypdyret her.”

Sykes fylte en hel skål med kaffe og drakk den demonstrativt før han svarte henne.

”For jeg bryr meg nok om åssen du har det, inni eller uttpå. Den slangen ska ingen jævla steder før jeg bestemmer meg for det. Og når det gjelder juling, så har u ’kke fått på langt nær alt du har i vente hvis du fortsetter å henge etter *meg*.”

Delia skjøv fra seg tallerkenen og reiste seg. ”Jeg hater deg, Sykes,” sa hun rolig. ”Jeg hater deg like mye som jeg en gang elska deg. Jeg har svelja så mye fra deg at jeg har fått deg helt oppunder halsen. Det er derfor jeg fikk det brevet fra kjerka og registrerte meg i Woodbridge – så jeg sku slippe å gå te nattverd sammen med deg. Jeg vikke ha deg i nærheten a meg i det hele tatt. Bare ligg med det kvinnsfolket ditt alt du vil, men hold deg unna meg og huset mitt. Jeg hater deg som ei gærn bikkje.”

Sykes lot nesten det store stykket med maisbrød og grønnkål han tygde på falle ut av munnen i forbauselse. Han strevde for å klare å hisse seg opp til et raseri stort nok til å prøve å gi Delia svar på tiltale.

”Vel, jeg er glad du hater meg. Jeg er så lei å ha deg hengende på meg. Jeg vil ikke ha deg. Bare se på den senete, gamle halsen din! De radmagre beina og arma dine er spisse nok til å skjære en mann i blods. For meg ser du ut som leikedokka til jævern sjøl. Du kan umulig hate meg no mer enn det jeg hater deg. Jeg har hata deg i årevis.”

”Den gamle, svarte skrotten din ser ikke ut som no anna enn et stykke rynkete gummi, med de store øra som flakser på hver side som et par flaggermusvinger. Og tru bare ikke at jeg kommer til å rømme fra huset mitt. Neste gang du rører meg, så går jeg til dem hvite og sier ifra. Begeret mitt har flytt over.” Delia sa dette uten tegn på frykt. Sykes forlot huset mens han truet henne, men uten å gjøre tegn til å gjennomføre noen av truslene.

Den natta kom han ikke tilbake i det hele tatt, og dagen etter, som var en søndag, var hun glad for å slippe å krangle før hun gjorde klar hesten og kjørte de seks kilometerne til Woodbridge.

Hun ble til kveldsgudstjenesten – ”kjærlighetsfesten” – som var svært varm og full av glede og ånd. Denne stormen av følelser gjorde at de hjemlige prøvelsene ble blåst langt vekk, så mens hun kjørte hjem sang hun:

Den svarte og kalde Jordans vann,

Gjør kroppen kald, men sjelen varm

Jeg vil krysse Jordan når min tid kommer.

Hun gikk fra låven og inn mot døra til kjøkkenet og stoppet utenfor.

”Hva er i veien, din satan du er, driver u ’kke og lager spetakkel i kveld?” Hun henvendte seg til slangekassa. Total stillhet. Hun gikk inn i huset, og ei spire av håp kjempet seg fram i henne. Kanskje trusselen med å gå til de hvite hadde skremt Sykes! Kanskje han var lei seg! Femten år med elendighet og undertrykkelse hadde ført Delia til et punkt hvor hun var klar til å håpe på *hva som helst* som en vei over eller rundt veggene som omsluttet henne.

Hun kjente først i eska bak komfyren etter en fyrstikk. Det var bare en igjen.

”Den neger ’n kunne ’kke skaffa no te huset om det var livet om å gjørra, men ’n stikker a med alt jeg skaffer fort nok. Nå har ’n dratt a gårde med nesten ei halv eske fyrstikker. Og jammen har ’n hatt med seg det kvinnfolket her i huset mitt også.”

Bare ei kvinne kan forstå hvordan hun visste dette til og med før hun tente fyrstikken. Men det gjorde hun, og det fylte henne med et nytt raseri.

Hun tok inn vaskestampen for å legge de hvite klærne i bløt. Denne gangen bestemte hun seg for å ikke ta kurven ut av soverommet, men sortere dem der inne. Hun tok med seg lampen med den runde parafinbeholderen og gikk inn. Rommet var lite, og kurven stod inntil enden av den hvite jernsenga. Hun kunne sitte og stikke hendene ut mellom sengestolpene – hvile mens hun jobbet.

”*Jeg vil krysse Jordan når min tid kommer.*” Hun sang igjen. Stemningen fra ”kjærlighetsfesten” kom over henne. Hun slo tilbake lokket på kurven, nesten muntert. Så bykset hun bakover mot døra i avsky og redsel. *Der lå slangen i kurven!* Den rørte først dovent på seg, men mens hun snurret rundt seg selv og hoppet opp og ned, fra seg av redsel, begynte den å bevege seg raskere. Hun så den åle den grusomme skjønnheten sin opp fra kurven og utover senga, og da grep hun lampen og løp det forteste hun kunne ut på kjøkkenet. Vinden fra den åpne døra blåste ut flammen, og mørket økte skrekken hennes ytterligere. Hun for ut i mørket utenfor og smelte igjen døra etter seg, før hun tenkte på å sette fra seg lampen. Hun følte seg fortsatt ikke trygg på bakken, så hun klatret opp på høyloftet.

Der lå hun rett ut på høyet i over en time, et bablende og hulkende vrak.

Til slutt ble hun da endelig stille, og etter det samlet tankene seg. Med disse kom et kaldt, blodig raseri. Flere timer med det. Ei stund med selvransakelse, ei tid med tilbakeblikk, så ei blanding av begge. Av dette ei grusom ro.

”Vel, jeg har gjort det beste jeg kan. Hvis ting ikke er som dem ska, så ska gudene vite at det ikke er min feil.”

Så kom søvnen – en urolig søvn – og hun våknet til en svakt grå himmel. Det kom en høy, hul lyd nedenfra. Hun tittet ut. Sykes var borte ved vedstabelen og holdt på å slå sammen ei trekasse dekket av netting.

Han skyndte seg bort til kjøkkeninngangen, men ble stående noen minutter utenfor før han gikk inn, og sto i noen minutter innenfor før han lukket døra etter seg.

Det grå på himmelen spredte seg. Delia klatret ned, uten frykt nå, og huket seg sammen under det lave soveromsvinduet. Den neddratte rullgardina stengte morgengryet ute, stengte natta inne. Men de tynne veggene holdt ingen lyder tilbake.

”Jammen har fanden våkna der inne nå!” tenkte hun da hun hørte den voldsomme raslingen innenfra, noe alle skogsvante veit er en lydillusjon. Klapperslangen er som en buktaler. Det virker som om raslingen kommer fra høyre eller venstre, foran eller bak, like ved føttene – alle andre steder enn der den faktisk befinner seg. Og nåde den som gjetter feil, hvis man ikke er beredt til å ta følgene! Noen ganger slår de til uten en lyd.

Sykes hørte ingenting der inne, før han slo ned et grytelokk fra komfyren idet han strakte seg etter en fyrstikk. Han hadde tømt lommene hos Bertha.

Det virket som om slangen våknet til live under komfyren, og Sykes gjorde et byks inn på soverommet. Hodet hans begynte å klarne nå, til tross for ginen han hadde drukket.

”Herregud!” utbrøt han, ”om jeg bare kunne få tent no lys!”

Raslingen ga seg et øyeblikk mens han stod der som lammet. Han ventet. Det virket som slangen også ventet.

”Å, det lyset! Jeg trudde ’n sku værre for sjuk” – Sykes mumlet for seg selv da raslingen begynte igjen, nærmere, like ved føttene hans. Sykes evne til å tenke hadde for lengst blitt redusert til de enkleste instinkter, og han hoppet – opp i senga.

Utenfor kunne Delia høre et skrik som like gjerne kunne kommet fra en gal sjimpanse eller en skadet gorilla. All redsel, all gru, alt raseri et menneske overhodet kan uttrykke, med en lyd som ikke hørtes menneskelig ut.

Et voldsomt styr der inne, en ny serie med dyriske skrik, den vedvarende raslingen fra krypdyret. Rullgardina ble revet brutalt ned fra vinduet og slapp inn det rødmende daggryet, ei diger, brun hånd grep etter vindushaspen, og et høyt, hult dunk mot tregulvet gjorde ende på den uforståelige bablingen ei stund etter at raslingen plutselig ga seg. Delia kunne se og høre alt dette fra plassen sin under vinduet, og hun ble dårlig. Hun krøp bort til blomsterbedet og strakte seg ut på den kjølige bakken for å komme til hektene igjen.

Der lå hun. ”Delia, Delia!” Hun kunne høre Sykes rope med ei fortvilet tone i stemmen, som en som ikke forventer å få noe svar. Sola krøp oppover på himmelen, og han ropte. Delia klarte ikke bevege seg – beina var kraftløse. Hun lå urørlig, han ropte, og sola fortsatte å stige.

”Gode gud!” hørte hun ham stønne. ”Gode gud i himmærn!” Hun hørte ham kave rundt der inne og reiste seg fra blomstersenga si. Sola begynte å varme. Da hun nærmet seg døra, hørte hun ham rope håpefullt: ”Delia, er det deg jeg hører?”

Hun så ham, der han sto på alle fire, med en gang hun nådde døra. Han krøp en tomme eller to mot henne – alt han klarte, og hun så den forferdelig opphovnede halsen og det ene åpne øyet som glimt av håp. Ei sterk bølge av medlidenhet bar henne vekk fra det øyet som måtte, men *kunne ikke*, unngå å se vaskestampen. Han kom til å se lampa. Orlando, med sine

leger, var for langt unna. Hun klarte bare så vidt å nå paternostertreet, hvor hun ventet i den stigende varmen mens hun visste at innenfor steig og steig den kalde elva, for å slukke det øyet som måtte vite nå at hun visste.

De forgylte myntene

Det var en negerhage rundt et negerhus i en negerbosetting, hvor alle ble forsørget av lønninger fra gjødsselfabrikken G og G.

Men det lå noe lykkelig rundt stedet. Hagen på framsida av huset var delt av en gangvei fra porten til trappa, en gangvei kantet av litersflasker som var slått skrått ned i bakken med halsen ned. Et kaos av koselige blomster var plantet uten noen plan, men blomstret muntert her og der. Gjerdet og huset var hvitkalkede. Verandaen og trappa skrubbet hvite.

Ytterdøra sto oppe mot solskinnet, så gulvet innenfor skulle tørke etter den ukentlige vasken. Det var lørdag. Alt var reint, fra porten til utedoen. Gården var raket slik at sporene etter riva lagde et mønster. På kjøkkenhyllene lå nytt avispapir, klipt til en fin bord langs kanten.

Missie May tok et bad i sinkstampen inne på soverommet. Den mørkebrune huden glinset under såpeskummet som glei ned fra vaskekluten. De faste, unge brystene trengte seg pågående fram, som vide kjegler med svartlakkerte tupper.

Hun hørte mannsstemmer i det fjerne og tittet bort på dollarklokka på kommoden.

”Huff! Jeg er altfor seint ute i dag! Hvis jeg ’kke skynder meg kommer Joe te å værre her før jeg får kledd på meg.”

Hun tok den reine melsekken og tørket seg i full fart, før hun begynte å kle på seg. Men før hun fikk knytt sandalene sine, der sang det i metall mot tre. Ni ganger.

Missie May smilte bredt av glede. Hun hadde ikke sett den store, høye mannen komme snikende inn porten og opp gangveien mens han gliste henrykt over tanken på den lystige rampestreken han skulle gjøre. Men hun visste at det var ektemannen som kastet sølvdollarmynter inn gjennom døra, så hun skulle plukke dem opp og stable dem ved sida av

tallerkenen sin ved middagsbordet. Det var det samme hver lørdag ettermiddag. De ni dollarene ble kastet inn gjennom den åpne døra, og han stakk av gårde og gjemte seg bak gardeniabuskene og ventet.

Missie May dukket øyeblikkelig opp i døråpningen, i tilgjort forskrekkelse.

”Hvem er det som hiver penger inn gjennom døra mi?” spurte hun bryskt. Det kom ingen svar fra hagen. Hun hoppet ned fra verandaen og begynte å lete blant buskene. Hun tittet under verandaen og hang over porten og speidet oppover og nedover veien. Mens hun holdt på med dette, pilte mannen bak gardeniaene bort til paternostertreet. Hun fikk øye på ham og løp etter.

”Ingen ska få kaste penger på meg uten at jeg gjør no med det,” ropte hun i påtatt sinne. Han løp rundt huset med Missie May i hælene. Hun tok ham igjen ved kjøkkeninngangen. Han løp inn, men fikk ikke igjen døra etter seg før hun presset seg inn og fanget ham i en vill kamp. I flere minutter var de en heftig masse av mannlig og kvinnelig energi. De skreik, lo, vrei på seg og rullet rundt, sloss og kilte hverandre i sida – Missie May holdt et fast grep om Joe, og Joe prøvde, men ikke alt for hardt, å komme seg unna.

”Missie May, få henda dine ut a lommene mine!” ropte Joe mellom latterkulene.

”Det gjør jeg ’kke, Joe, med mindre du gir meg det goe du har der. Hit med det, ellers river jeg i stykker klæra dine.”

”Bare riv i vei, du. Det er du som styrer med nålene her i huset. Vekk med henda dine, sier jeg.”

”La meg få papirposen du har i lomma. Jeg vedder på at d’er pikekyss.”

”D’er det ikke, det. Vekk med henda. Kvinnfolk har uansett ikke no i klæra te mannfolka å gjørra. Ha deg vekk.”

Missie May boret hånda så langt ned i lomma hun kunne komme og rykket den triumferende opp igjen.

”Mhmm! Fant det. Jammen er det pikekyss. Jeg visste at du hadde no te meg i klæra dine. Nå må jeg sjekke hver eneste lomme du har.”

Joe smilte ettergivende og lot kona gå gjennom alle lommene hans og finne alt han hadde gjemt der til henne. Hun dro fram tyggegummien, pyntesåpa og lommetørkleet som om hun hadde tvunget dem fra ham, som om de ikke var innkjøpt nettopp til denne vennskapelige striden.

”Huff! Jeg blei helt varm a denna leikeslåssinga,” utbrøt Joe. ”Har u no vann te meg i kjelen?”

”Vannet ditt er på varmen, og de reine klæra dine ligger på senga. Fort deg og vask deg og få på deg reine klær så vi kan eta. Jeg er sulten.” Mens hun sa dette, bar hun den rykende kjelen inn på soverommet.

”Du ække sulten, kjære,” protesterte Joe. ”Du er bare litt tom. Det er jeg som er sulten her. Jeg kunne spist en hel menighet og drukket Jordan tørr. Ha det klart på bordet te jeg kommer opp a stampen.”

”Ikke legg deg opp i mine saker, du. Bare få på deg klæra. Jeg er ei ordentlig kone, jeg, og ikke no pyntedokke. Kanskje jeg ’kke ser sånn ut, men hvis du brenner meg, så får u ’kke no anna enn aska a ei vanlig kone.”

Joe plasket inne på soverommet, og Missie May svinset rundt på kjøkkenet. En ny rød- og hvittruet duk kom på bordet. Ei stor mugge kjernemelk, med bleike perler av smør fra kjerna. Stekt multefisk, brød med bacon, skinke på toppen av en haug med snittebønner og nypoteter, og i vinduskarmen balanserte et maisbrød med søt potetpudding til.

Det var svært lite prat under måltidet, men det lille som var besto av godmodig kjekling som lot som den fornektet kjærligheten mellom de to, men som i virkeligheten viste den fram i all sin prakt. Som da Missie May strakte seg etter fatet med potetpudding for å

forsyne seg for andre gang. Joe snappet det vekk, så hun ikke skulle nå det. Etter å ha prøvd og få tak i det to eller tre ganger uten hell, ba hun: ”Å, Joe, gi meg litt mer a den puddingen.”

”Nei, søtsakene er for oss mannfolka. Dere søte små jentungene trenger ikke sånt no. Dere er for søte som dere er.”

”Vær så snill a, Joe.”

”Nei, nei. Jeg vikke ha no a at du skal bli no søtere enn det du er. Vi ska ut og farte litt i kveld, så du får gå å ha på deg søndagsstasen din.”

Missie May gransket ektemannen for å se om han spilte henne et puss. ”Mener u det, Joe?”

”Jepp. Vi ska te iskrembaren.

”Hvor er det hen a?”

”Det er en ny mann som har flytta hit fra Chicago og skaffa seg en plass og gjort ’n om te iskrembar, og sia d’er så flott så vil jeg at du ska bli ei a de første damene te å få servering der.”

”Jøss, det visste jeg ’kke no om. Hva er det for en mann?”

”Herr Otis D. Slemmons fra her og der – Memphis, Chicago, Jacksonville, Philadelphia og så videre.”

”Han digre mann med munn full a gulltenner?”

”Ja. Hvor har u sett ’n hen?”

”Å, jeg gikk ned te butikken for å kjøpe en boks med lut, og da så jeg ’n sto på hjørnet og prata med non a menna, og da jeg kom hjem igjen og begynte å skrubbe gølvvet, gikk ’n forbi og hilste med hatten da jeg dreiv og skrubba trappa. Jeg tenkte at *han* hadde jeg aldri sett før.”

Joe smilte vennlig. ”Ja, han er litt a en kar. Han har de fineste klæra jeg non gang har sett på en svart mann.”

”Å, han ser a ’kke bedre ut i klæra sine enn det du gjør i dine. Kulemage har ’n óg, og så dum er ’n, at ’n har maisbrød mellom øra.”

Joe så nedover sin egen mage og sa tankefullt: ”Sku ønske jeg hadde bygd opp magan min slik som han. Han ække tjukk, kjære deg. D’er bare det at ’n er en velholden mann. Og det får ’n te å se ut som en hvit rikmann. Alle rike menn har litt maga.”

”Jeg har sett bilder a Henry Ford, og han er a en spinkel mann, og Rockefeller ser ’kke ut te å ha no særlig te maga. Men Ford og Rockefeller og denna Slemmons og hele bunten kan ha så mye maga dem bare vil, jeg er fornøyd med deg akkurat sånn som du er. Gud brukte et furutre som mal og skapte deg så du blei så flott. Du er en skjønn mann, du, og hadde jeg visst om en måte å gjøre deg enda skjønnere på, så hadde jeg jammen meg tatt og gjort det.”

Joe strakte seg forsiktig over til henne og lekte med øret til Missie May. ”Det der sier u bare fordi du elsker meg, for jeg veit at jeg ’kke kan måle meg mot Otis D. Slemmons. Jeg har aldri vært no sted, og du er det eneste jeg har.”

Missie May satte seg på fanget hans og kysset ham, og han kysset henne tilbake. Så fortsatte han. ”Alle damene er gærne etter ’n, hvor enn ’n går.”

”Åssen veit du det, Joe?”

”Han sa det sjøl.”

”Det betyr vel ikke at d’er sant. Han har vel en munn som er delt på tvers, har ’n ikke? Vel, da kan ’n ljuger han som alle andre.”

”Jøssenamn, Missie! Dere kvinnfolk er jammen meg vanskelige å overtale. Han har et femdollars gullstykke som slipsnål og et tidollars gullstykke på klokkekjedet sitt og munn full a gulltenner. Skulle jammen ønske dem var mine. Og det som gjør det så bra, er at ’n har mange penger som ’n har spart opp. Og damene bare gir ’n alt dem har.”

”Jeg skjønner ikke hva dissa kvinnfolka ser i ’n. Jeg ville ’kke blunka te ’n om så sheriffen var etter ’n.”

”Vel, han fortalte oss at dem hvite damene i Chicago ga ’n alle dissa gullpenga. Så ’n lar ingen røre dem. Ikke engang med fingertuppa. Dem sa te ’n at ’n ikke måtte la non ta på det. Folk kan beundre det, men ikke røre.”

”Åffer blei ’n ikke der da, hvis dem var så gærne etter ’n?”

”Jeg trur at ’n fikk lyst te å farte litt rundt, etter at dem hadde gjort ’n så rik. Han sa at dem ikke ville la ’n gjørra arbeidet sitt en gang. Han har så mange damer som flyr etter seg, at ’n veit ikke hva ’n ska gjørra a alle samma.”

”Joe, jeg hater å se at du kan værre så dum. Den niggern der sier hva som helst, og dere trur på ’n.”

”Kom igjen nå, kjære, få på deg klæra. Han prater alltid om dissa flotte damene sine – nå ska ’n få se *mi*.”

Missie May gikk for å kle på seg, og Joe brukte tida på å prøve å få magen sin til å stå ut slik som vomma til Slemmons. Han prøvde å sprade rundt med fremmedkarens gyngende ganglag, men fant ut at de lange, beinete og muskuløse beina hans var dårlig skikket til det. Han fikk akkurat satt seg tilbake i stolen før Missie May kom inn, klar til å gå.

På veien hjem hoverte Joe. ”Sa jeg ’kke at Otis var flott? Kunne ’n ikke snakke Chicago-språk? Var det ’kke morsomt det ’n sa da hu feite, digre Ida Armstrong kom inn døra? Han spurte meg, ’Hvem er hu dama med former te tusen?’ Det er en ny måte å si det på. Vi trudde jo alltid at tusen er et tall, men han viste oss at det kan bety en hel haug med forskjellige ting. Noen ganger sier ’n ikke tusen en gang, men bare nihundre og hundre, og det betyr det samma. Veit du hva ’n sa te meg da jeg betalte for iskremen vår? Han sa ’Det ska du ha, Joe. Hu kona di er flott te nihundre og hundre. Yes sir, te tusen!’ Er ’n ikke artig?”

”Han kunne vel holdt i et knipetak. Men ’n hadde jammen meg mye gull på seg. D’er første gangen jeg har sett orntlige gullpenger. Det så jo bra ut på ’n, men det hadde sett mye bedre ut på deg.”

”Hvem, meg? Missie May, du er gærn! Hvor sku en fattigmann som meg få gullpenger fra?”

Missie May var stille en stund, og så sa hun: ”Det kunne hende vi fant non etter veien her en gang. Det kunne hende.”

”Og hvem sku mista gullpenger på dissa kanter? Vi har a aldri sett non av dem hvite gå med gullmynter på klokkekjedet sitt. Du trur vel at herr Cadillac og herr Packard ska komma forbi her, du.”

”Du veit vel ikke hva som har blitt mista her omkring. Kanskje non i gamle dager mista gullpenga sine her og dro videre, også var det aldri non som fant dem. Og hvis vi sku finne dem, kunne du ha det på deg uten å måtte ha en hel gjeng med kvinnfolk etter deg, slik som Slemmons sier ’n har.”

Joe lo og ga henne en klem. ”Du trenger ikke ønske no for min del. Jeg er fornøyd med det jeg har. Så lenge jeg får værre mann din, bryr jeg meg ’kke om no anna. Jeg ville heller at alle andre kvinnfolk i verda sku daue enn at du sku få tannverk. Nå går vi og legger oss og får oss litt søvn.”

Det skulle bli lørdagskveld igjen før Joe kunne sprade rundt med kona i Slemmons iskrembar. Han jobbet nattskiftet, og lørdagen var hans eneste fridag. Annenhver kveld gikk han hjemmefra i sekstida og skyndte seg hjem rundt innsjøen i det svinnende morgengryet, hvor den iltre sola kastet et flammende sverd fra øst til vest over det bevrende vannet.

Det var det beste i livet – å komme hjem til Missie May. Det hvitkalkede huset, lekeslåssingen på lørdagen, middagen og iskrembaren etterpå, kirka på søndagskveldene, når Missie kledde seg flottere enn alle de andre damene i byen – alle, alt var som det skulle.

En kveld rundt klokka elleve gikk de tom for syre hos G og G. Formannen sendte arbeidsfolket hjem og lot dampen dø ut. Da Joe rundet innsjøen på vei hjem, duppet en spinkel måne på vannet i en sølvbåt. Hvis noen hadde spurt Joe om månen på vannet, hadde

han sagt at han ikke la noe større merke til den. Men følelsene hans så den. Den fikk ham til å lengte sårt etter Missie. Han var besatt av skapelse. Han tenkte på barn. De hadde vært gift i over et år nå. Og de hadde satt til side penger. De burde lage små føtter til små sko. En liten gutt ville vært det rette.

Han så et svakt lys på soverommet og bestemte seg for å gå inn kjøkkeninngangen. Slik kunne han vaske av seg gjødselstøvet før Missie May fikk se ham. Det ville vært fint om hun ikke visste at han var der før han glei ned på plassen sin i senga og la armene rundt henne. Hun pleide å like det.

Han lirket opp døra, sakte og uten en lyd, men da han satte fra seg middagsspannet på bordet, dyttet han borti en haug med tallerkener, og noe falt i gulvet med et knas. Han hørte kona gispe av redsel og skyndte seg å berolige henne.

”D’er bare meg, kjære. Ikke vær redd.”

Han hørte lyden av en rask, voldsom bevegelse fra soverommet. En rasling, et dunk og så en snikende stillhet. Lyset ble slukket. Hva var det? Røvere? Mordere? En eller annen styggedom som angrep den forsvarsløse kona hans, kanskje. Han tente en fyrstikk, gjorde seg klar til kamp, og trådte over dørstokken inn til soverommet.

Den store reima som driver Tidshjulet glapp et øyeblikk, og evigheten sto stille. I lyset fra fyrstikken kunne han se beina til mannen, som kjempet en desperat kamp med buksene for å få dem på. Han hadde både tid og mulighet til å drepe inntrengerer i denne hjelpeløse tilstanden – med buksene halvveis på og av – men han var for svak til å gjøre noe. Menneskehetens formløse fiender, som gjemmer seg blant de mange timene som utgjør Tida, hadde overrumplet Joe. Han var knust i sin svakhet. Lik Samson som våknet etter at håret hans var klipt av. Så han bare åpnet munnen og lo.

Fyrstikken brente ut, så han dro av en ny og tente lampen. En brølende vind raste rundt hjertet hans, men over raseriet kunne han høre kona hulke og Slemmons be for livet sitt. Og

tilby seg å kjøpe det for alt han hadde. ”Vær så snill, ikke drep meg. Seksti-to dollar i butikken. Gullpenger.”

Joe bare sto der. Slemmons så mot vinduet, men det var dekket av insektnetting. Joe sto som et ruvende fjell mellom ham og døra. Hindret ham fra å rømme, fra soloppgangen og fra livet.

Han vurderte å overrumple denne store klovn som sto der og lo som en hyene. Men før knyttneven hans fikk flyttet seg en tomme, fløy Joes egen ut for å knuse ham som en rambukk. Så var Joe over ham.

”Få på deg de pokkers fillene dine, Slemmons, og det fort.”

Slemmons kavet seg på beina og fikk på seg vesten og frakken. Idet han grep etter hatten, ble Joes intensjoner overvunnet av raseri, og han tok tak i Slemmons med den venstre hånda og slo til ham med den høyre. Den høyre traff hardt. Den venstre glapp taket i vesten. Slaget sendte Slemmons i baklengs kollbøtte inn på kjøkkenet, hvor han rømte gjennom den åpne døra. Joe var nå alene med Missie May, med gullmynten fra klokkekjedet klemt inne i den venstre neven. En kort bit av det istykkerrevne kjedet dinglet mellom fingrene hans.

Missie May hulket. Jamrende hulk uten ord. Joe bare sto, og etter ei stund ble han klar over at han hadde noe i hånda. Så sto han bare der og følte uten å tenke og uten å se med øynene. Missie May fortsatte å gråte, og Joe fortsatte å føle så mye at han ikke visste hva han skulle gjøre med alle følelsene. Han la gullmynten til Slemmons i lomma, lo godt, og gikk og la seg.

”Hva er det du gråter for, Missie May?”

”Fordi jeg elsker deg så høyt, og nå veit jeg at du ’kke elsker *meg* no mer.”

Joe presset ansiktet ned i puta ei stund, før han sa hest: ”Det veit du ingenting om ennå.”

”Å, kjæreste Joe, han sa ’n sku gi meg gullpenga sine, og ’n ville ’kke gi seg—”

Joe lå helt rolig og stille ei lang stund. Så sa han: ”Vel, ikke gråt mer, Missie May. Jeg fikk tak i gullstøkket te deg.”

Timene gikk forbi på de rustne beina sine. Joe lå rolig og stille på den ene sida av senga, og Missie May, vridd tom for tårer, på den andre. Endelig krøp solas tidevann opp på nattens bredder og druknet nattetimene. Missie May, som lå med ansiktet stivt og grimete mot vinduet, så morgengryet komme inn i hagen. Det var blitt dag. Det var alt. Joe skulle ikke komme hjem, som vanlig. Hun trengte ikke slå opp døra og sope av verandaen for å gjøre det koselig til han kom. Aldri mer skulle hun lage frokost, aldri mer vaske og stive jakkene og buksene hans. Aldri mer noen ting. Så hvorfor stå opp?

Hun var flau over å skulle stå opp og kle på seg med denne fremmede mannen i senga. Hun bestemte seg for å vente til han hadde kledd på seg og var gått. Da skulle hun stå opp, kle raskt på seg og bli borte for alltid, så blikket og latteren til Joe ikke kunne nå henne. Men han rørte seg ikke. Det røde lyset ble gult, så hvitt.

Det lød en stemme fra den andre sida av ingenmannslandet mellom dem. En fremmed stemme, som i går hadde tilhørt Joe.

”Missie May, ska du ’kke lage no frokost te meg i dag?”

Hun bykset ut av senga. ”Joa, Joe. Jeg trodde bare ’kke du var sulten.”

Hun trengte ikke dø i dag. Joe trengte henne jo i noen minutter til, i alle fall.

Snart brant det livlig inne i komfyren. Vannbøtta var full og to kyllinger slaktet. Joe elsket stekt kylling og ris. Hun fortjente ingenting, og den gode Joe lot henne få lage frokost til ham. Idet Joe kom og satte, skyndte hun seg å sette fram noen varme rundstykker på bordet.

Han spiste med øynene i tallerkenen. Ingen latter, ingen spøk.

”Missie May, du spiser jo ’kke frokosten din.”

”Jeg trenger ikke non frokost, ellers takk.”

Kaffekoppen hans var tom. Hun skyndte seg å fylle den. Da hun snudde seg fra komfyren og bøyde seg ned for å sette koppen ved sida av tallerkenen til Joe, så hun den gule mynten ligge på bordet mellom dem.

Hun falt tilbake på stolen og gråt ned i armene sine.

Joe sa rolig: ”Missie May, du gråter for mye. Du må ’kke se deg tebake som kona te Lot gjorde, og bli te salt.”

Sola, alle dagars helt, denne upersonlige gamle mannen som skinner like sterkt på død som på fødsel, kom opp hver morgen og for over den blå hvelvingen og forsvant ned i havet av ild hver kveld. Vannet rant nedover, og fuglene bygde reir.

Missie visste hvorfor hun ikke forlot Joe. Hun kunne ikke. Hun elsket ham for høyt. Men hun kunne ikke forstå hvorfor Joe ikke forlot henne. Han var høflig, til og med vennlig til tider, men avmålt.

Det var slutt på leken på lørdagene. Ingen klingende sølvdollarmynter til å stable ved sida av tallerkenen. Ingen lommer å plyndre. Den gule mynten i buksene hans var blitt som et uhyre som gjemte seg i hula si i lomma for å gjøre ende på henne.

Hun lurte ofte på om han fortsatt hadde den, men ingenting kunne fått henne til å spørre, ei heller sjekke lommene hans for å se selv. Skyggen av den lå over huset, enten den var der eller ikke.

Ei natt kom Joe hjem rundt midnatt og klaget over ryggmerter. Han ba Missie May om å gni ham inn med liniment. Det hadde gått tre måneder siden hun hadde rørt kroppen hans, og det føltes rart. Men hun masserte ham. Takknemlig for muligheten. Før det ble morgen triumferte de ungdomlige driftene i dem, og Missie var jublende glad. Men dagen etter, da hun lykkelig redde opp senga, fant hun mynten og kjedet under puta si.

Hun stirret på den med avsky, der hun sto for seg selv, men se måtte hun. Hun tok den skjelvende i hånda, og det første hun la merke til var at det ikke var noen gullmynt. Det var en

forgylt halvdollarmynt. Nå skjønte hun hvorfor Slemmons ikke lot noen ta på gullet hans. Han hadde stolt på at landsbyens øyne ikke ville avsløre at slipsnåla i virkeligheten var en forgylt kvartdollar, og mynten i klokkekjedet en forgylt halvdollar.

Først var hun glad for at Joe hadde lagt den der. Kanskje han var ferdig med å straffe henne. De var mann og kone igjen. Men så klorete en annen tanke seg fram i henne. Han hadde kommet hjem og kjøpt henne som om hun var en hvilken som helst annen kvinne. Femti cent for kjærligheten hennes. Det var som om han sa at han kunne da betale like godt som Slemmons. Hun slapp mynten ned i lomma på søndagsbuksene hans, kledde på seg, og forlot huset.

På halvveien mellom huset og herberget møtte hun mora til ektemannen, og etter en kort prat snudde hun og gikk hjem. Aldri om hun ville innrømme nederlag overfor hun som ba om det hver kveld. Om hun ikke hadde et ekteskap, så hadde hun i alle fall fasaden av et. Joe måtte forlate *henne*. Så hun lot ham skjønnere at hun ikke ville ha gullmynten hans.

Hun så ikke mer til mynten på ei stund, men hun visste at Joe ikke kunne unngå å finne den i lomma si. Men han fortsatte å være i dårlig form og kom hjem minst hver tiende natt og trengte massasje.

Sola feide rundt horisonten og slepte kappa av uker og dager etter seg. En morgen da Joe kom hjem fra arbeid, så han Missie May stå og hogge ved. Uten et ord tok han øksa fra henne og hogget en stor haug før han ga seg.

”Du har ingenting med å hogge ved nå, og det veit du godt.”

”Hvorfor ikke det? Det har jeg da allti gjort.”

”Jeg ække blind. Du lager små føtter te små sko.”

”Er u ’kke gla for at vi ska få en liten unge, Joe?”

”Det trenger u ’kke spørre om.”

”Det kommer te å bli en guttunge, som snytt ut a nesa på deg.”

”Trur u det, Missie May?”

”Hvem ellers sku ’n ligne på?”

Joe sa ingenting, men begravde hånda dypt i lomma og fingret med noe der nede.

Nesten seks måneder seinere la Missie May seg til sengs, og Joe fikk mora si til å komme for å ta seg av huset.

Missie May fødte en nydelig gutt. Det hele var over en morgen da Joe kom hjem fra arbeid. Mora og de gamle konene satt rundt ovnen på kjøkkenet og drakk store krus med kaffe.

Mora hans tok ham til side med en gang han kom inn i rommet.

”Åssen klarte Missie May seg?” spurte han fort.

”Å, den jenta der? Hu er sterk som en okse. Hu kommer te å få mange fler. Vi har smurt a inn med fett og sukker så a ska bli klar for den neste.”

Joe stod der helt stille ei stund.

”Du ha’kke spurt om ungen enda, Joe. Du burde værre skikkelig stolt, han er som snytt ut a nesa på deg, gutt. Han er i alle fall din, om du aldri får non fler så er denna din. Og du veit det at jeg er skikkelig stolt jeg óg, for jeg har aldri syns no særlig om at du gifta deg med Missie May, sia mor hennes hadde lett for å la føtta danse både hit og dit, og jeg var redd for at Missie May óg sku trække uttom den rette stien.”

Joe sa ingenting. Han syslet med ting rundt omkring i huset til seint på dagen, og rett før han skulle gå på jobb, stilte han seg ved fotenden av senga og spurte kona om hvordan hun følte seg. Dette gjorde han hver dag den uka.

På lørdagen dro han inn til Orlando for å handle. Det var det lenge siden han hadde gjort.

Kjøtt og smult, maismel og hvetemel, såpe og stivelse. Bokser med mais og tomater. Alt det viktigste. Han ruslet rundt i byen ei stund og kjøpte både bananer og epler. Etter ei tid gikk han bort til godtebutikken.

”Hallo, Joe,” hilste mannen bak disken. ”Jeg ha’kke sett deg her på lenge.”

”Niks, ha’kke vært her. Har vært litt rundt omkring.”

”Du vil vel ha non a de pikekyssa du pleier å kjøpe?”

”Jommen vil jeg det.” Han slengte den forgylte halvdollaren opp på disken. ”Er dette nok?”

”Hva er det for no, Joe? Nei, nå har jeg aldri! En gullforgylt halvdollar. Hvor har u fått den fra?”

”Fikk ’n fra en nigger som passerte gjennom Eatonville. Han hadde ’n på klokkekjedet sitt te pynt – gikk rundt og lata som om det var gullpenger. Ha ha! Han hadde en kvartdollar på slipsnåla si, gullforgylt den òg. Prøvde å lure folk. Lata som ’n var så rik og alt mulig. Ha! Ha! Prøvde å lure kjerringene te andre menn fra husa sine.”

”Åssen fikk du tak i ’n a Joe? Lurte ’n deg også?”

”Hvem, meg? Nei så menn. Han lurte ’kke meg. Veit du hva jeg gjorde? Han kom te meg med tullsnakket sitt, og jeg svingte armen og slo te ’n og tok kvartdollarn ifra ’n. Ska kjøpe pikekyss te kona mi for ’n. Gi meg pikekyss for femti cent.”

”Du får styggmange pikekyss for femti cent, Joe. Hvorfor ikke dele dem opp og ta med non sjokoladeplater i tillegg? Dem er veldig gode dem også.”

”Jada, det er em sikkert, men jeg vil ha alt i pikekyss. Jeg har en liten guttunge hjemme nå. Ække mer enn ei uke gammal ennå, men ’n kan da suge på en sukkerpupp, og kanskje ’n klarer å få i seg et sånt kyss sjæl.”

Joe fikk søtsakene og forlot butikken. Mannen bak disken henvendte seg til nestemann. ”Sku ønske jeg kunne værre som dissa svartinga. Bare ler hele tia. Ingenting som bekymrer em.”

Tilbake i Eatonville var Joe framme ved ytterdøra. Der sang det i metall mot tre. Femten ganger. Missie May kunne ikke løpe til døra, men hun strevet seg dit så fort hun kunne.

”Joe Banks, jeg hører u kaster penger inn døra mi. Bare vent te jeg blir sprek igjen, så ska du jammen meg få.”

Vågal

I

En kjempe av en mann med mørkebrun hud slentret oppover den eneste gata i landsbyen og ut i skogsnaret av palmetrær, med ei vakker lita dame som klamret seg kjærlig til armen hans.

”Se der, folkens!” ropte Elijah Mosley og slo seg lystig på låret. ”Der går em, så sant som det er sagt, frekke som flatlus.” Alle som oppholdt seg i butikken prøvde å virke som om de slentret uinteressert bort til døra, men uten større hell.

”Fo-olkens!” gispet Walter Thomas. ”Bare se på dem!”

”Men det er no jeg liker ved Vågal Banks – han ække redd for non ting på hele guds grønne fotskammel – *ingenting*! Han sitter over skrevs på tømmerstokka nedpå sagbruket like trygt som ’n sprader rundt med annen manns kjerring – bryr seg ’kke det grann. Da Tes Miller blei kutta opp te hakkemat på sirkelsaga, hoppa Vågal rett opp og satte seg. Alle oss andre var livredde for a.”

En skikkelse med runde skuldre og med en altfor stor overall på kom nervøst inn gjennom døra, og praten stilnet. Mennene så på hverandre og blunket.

”Gi meg en brus. Det får vel bli Sarsaparille, trur jeg,” bestilte nykommeren, og stilte seg for å drikke den nederst ved disken ved sida av den åpne krukka med sylta griselabber.

Elijah dultet borti Walter og snudde seg mot den nye i tilgjort alvor.

”Du, Joe, åssen står det te hjemme a? Åssen har kona det?”

Joe skvatt til og glapp nesten flaska han hadde i hendene. Han svelget tungt flere ganger, og leppene skalv.

”Å, Lija, du skukke gjørra sånt no,” knurret Walter. Elijah overså ham.

”Hu gikk akkurat forbi her for non minutter sia, i den retninga,” sa han med et vink mot skogkrattet.

Joe var fullt klar over at kona hadde gått den veien. Han visste at mennene som samlet seg i butikken hadde sett henne, han visste til og med at de visste at han visste. Han sto der stille ei lang stund og bare stirret stivt ut i lufta mens adamseplet hans rykket nervøst opp og ned. Man kunne faktisk se hvor vondt han hadde det, i øynene, ansiktet, hendene, til og med i de motløst sammensunkne skuldrene. Han satte fra seg flaska på disken. Ikke hardt, han bare lirket hånda forsiktig unna og fiklet med spenna på overallen.

”Vel, i dag ska jeg jammen meg gå etter a. Jeg ska gå og hente a tebakke. Nå har ’n Vågal gått for langt.”

Han grov langt nedi bukselomma og dro fram en hulslipt barberkniv, stor og blank, og dro den fuktete tommelen sin fram og tilbake over bladet.

”Nå snakker u som en mann, Joe. Sjølsagt, det er jo *din* familie og *dine* saker detta, men jeg liker alltid å se litt tæl i folk.”

Joe la fem cent på disken og snublet ut på gata.

Skumringen krøp inn fra skogen. Ike Clark tente oljelampa, som nesten øyeblikkelig ble omringet av små fluer. Mennene lo høyt bak ryggen til Joe mens de så ham slepe seg av gårde mot skogen.

”Du skukke sagt te ’n det du sa, Elijah, – se åssen ’n hissa seg opp,” skjente Walter.

”Det var akkurat det jeg håpa på. Det ække rekti at en mann ska tåle så mye som det han gjør.”

”Vågal kommer helt sikkert te å drepe ’n.”

”Å, jeg veit nå ’kke det. Du kan aldri vite. Det kan nok hende at ’n gir ’n en ørefik eller to for at ’n prøver å komma mellom dem, men Vågal kommer ikke te å skyte en ubevæpna mann. Han klarer ikke å overrumple Vågal og stikke ’n med den barberkniven som ’n gikk herfra med, og Joe tør aldri i live å angripe Vågal med den når ’n veit at ’n går med en Army .45 på seg. Han stakk bare herfra for å bløffe i oss. Han kommer te å gjømmme kniven

under den første palmerota 'n finner og snike seg hjem att og krype under dyna. Jeg vikke høre no mer om den reddharen a en svarting. Møtte 'n ikke Vågal og Lena ansikt te ansikt en dag i forrige uke? Alt 'n gjorde var visst å mumle no te Vågal om å la kona hans værre i fred.”

”Hva sa Vågal da?” brøt Walter inn – ”Jeg liker 'n godt, jeg, men det ække rekti sånn 'n holder på med Lena Kanty, bare fordi Joe er redd for å slåss.”

”Der tar u feil, Walter. Det ække fordi Joe er redd, det er fordi Vågal vil ha Lena. Om Joe var gærn som en flokk med villkatter, så ville 'n gjort akkurat det samma. Han ville gått etter det 'n ville ha, uansett. For som jeg sa, han sa det jo rett te Joe – at Lena er hans. 'Rop på a', sa 'n te Joe. 'Rop på a å se om a kommer. Kvinnfolka veit hvem som er sjefen, og når 'n roper så svarer em'. 'Lena, er det 'kke jeg som er mann din?' nesten klynka Joe. Lena bare så på 'n med avsky og svarte 'kke og rikka seg 'kke fra flekken. Så tok Vågal tak i armen hennes og sa: 'Lena, du er mi. Fra nå a så arbeider jeg for deg og slåss for deg, og jeg vil aldri at du ska gå te non andre enn meg etter ei einaste brødsmule, et klesplagg eller tak over hue så lenge jeg lever. Jeg henter tømmer te huset vårt i morra. Gå hjem og hent tinga dine!’

'Men det er mitt hus', sa Lena. 'Jeg fikk det a far min.'

'Vel,' sa Vågal, 'du ska'kke gi fra deg det som er ditt. Men når du er i det huset, så ikke gløm at du er mi, og ikke la non anna mann få røre deg!'

Lena så opp på 'n med øyer som rant over a kjærlihet, og Vågal så det, og Joe også, så leppa hans begynte å skjelve, og adamseplet galopperte opp og ned halsen på 'n som en veddeløpshest. Jeg vedder på at 'n har sliti ut et halvt dusin adamsepler sia Vågal bynte å drive på med Lena. Det er alt 'n gjør. Han kommer nok tebake hit etter ei stund og svelger og åpner munn som om 'n vil si no, men ikke klarer det.”

”Men gjorde 'n *ikke no* for å stoppe dem?”

”Niks, ingen verdens ting – bare sto der. Vågal tok armen te Lena og gikk a gårde som om ingenting hadde skjedd, og 'n sto der og glante etter em te dem var borte. Alle veit a at

ingen kvinnfolk vil ha en sånn mann. Jeg bare lurer på hva 'n kommer te å si når 'n kommer tebacke.”

II

Men Joe Kanty kom aldri tilbake, aldri. Mennene i butikken hørte den skarpe lyden av en pistol et stykke ute i palmeskogen, og snart kom Vågal slentrende med den store, svarte Stetsonhatten like frekt på snei og vandret rett inn i butikken med Lena som klamret seg til armen hans. Lena gråt skremt.

”Vel,” kunngjorde Vågal rolig, ”Joe kom ut te oss med ei kjøttøks og fikk meg te å drepe 'n.”

Han sendte Lena hjem og viste mennene veien tilbake til Joe – Joe som lå der sammenkrøket og slapp, med den høyre hånda fortsatt i et fast grep om barberkniven.

”Ser dere ryggen min? Klæra mine er skjært tvers igjennom. Han sneik seg innpå og prøvde å drepe meg bakfra, men jeg fikk tatt 'n, og det godt, på første skuddet,” sa Vågal.

Mennene skulte anklagende på Elijah.

”Ta 'n med og begrav 'n oppe i 'Stoney Lonesome’,” sa Vågal i en likeglad tone. ”Jeg hadde 'kke lyst te å skyte 'n, men 'n tvang meg te det. En ussel feiging, det er det 'n er – snike seg innpå non bakfra på den måten.”

Vågal snudde på hælen og slentret av gårde til sin kjære, som han visste satt og gråt av redsel for hva som skulle skje med ham, og det var ingen som stoppet ham. Seinere, inne i butikken, snakket de om å låse ham inne til sheriffen kom fra Orlando, men det ble aldri noe mer enn prat.

Siden han helt klart hadde handlet i selvforsvar, ble det en kort rettssak, og Vågal kunne snart forlate rettssalen og vandre ut i friheten. Han kunne begynne å arbeide igjen og

kjøre den farlige tømmerfogna som matet tømmerstokker til den syngende, snerrende, glefsende sirkelsaga. Han kunne spasere nedover de fredelige, mørke gatene med gitaren sin og flakke rundt i skogene. Han var fri og kunne vende tilbake til Lena. Og alle disse tingene gjorde han.

III

”Hva gir u meg, Walt?” spurte Elijah en kveld seinere. ”Vågal ska te å gifte seg med Lena!”

”Næh! Joe har a ’kke blitt kald ennå. Uansett, jeg trudde ’kke Vågal var typen te å gifte seg.”

”Vel, det er ’n visst,” svarte Elijah. ”Han har flytta mesteparten a tinga te Lena, og henne med dem, over te Bradley-huset. Han ska kjøpe det. Det er som jeg sa te dere den kvelden Joe blei drept. Vågal er gærn etter Lena. Han vikke at folk ska fortsette å prate om a – d’er derfor ’n har det så travelt. Det var no rart med den rødgaupa, var det ’kke?”

”Hva for ei rødgaupe? Det har jeg ’kke hørt no om.”

”Har u ’kke? Vel, forigårs var den første kvelden Lena hadde flytta inn, og akkurat da dem sku gå å legga seg, gikk det ei diger, svart rødgaupe, helt svart, *svart* hører u, rundt huset og skreik som ville rakkern, og da Vågal fant fram pistolen og gikk te vinduet for å skyte a, sa ’n at a sto helt rolig og stirra ’n rett i øya og skreik rett mot ’n. Vågal blei så nervøs at ’n ikke klarte å skyte. Men Vågal sier at det ’kke var no gaupe i det hele tatt. Han sier at det var Joe som hadde sniki seg tebake fra helvete!”

”Høh,” snøftet Walter, ”han burde jammen meg værre nervøs etter det ’n har gjort. Jeg vil tru Joe kom tebake for å tvinge ’n te å gifte seg med Lena eller komma ut å slåss. Vedder på at ’n kommer te å komma tebake flere ganger óg. Veit dere hva jeg syns? Joe var modigere enn Vågal.”

Det kom et kor av spottende tilrop fra flokken.

”Jeg mener det,” fortsatte Walter. ”Bare tenk på hva ’n gjorde; gikk med en barberkniv for å slåss mot en som ’n visste hadde pistol og som er flink te å bruke ’n óg. En anna ting er at Joe var livredd Vågal, helt stiv a redsel! Men ’n gikk likavæl. Han brukte lang tid på å manne seg opp. Det er vel ingen sak for Vågal å slåss, når ’n ikke er redd. Joe sku slåss mot han som hadde tatt fra ’n alt ’n hadde. Dere veit jo at Joe aldri hadde hatt no anna eller ønska seg no anna enn Lena. Det må ha vært et skrømt, for d’er a ingen som har sett ei svart rødgaupe før.”

”En anna ting,” skjøt en av mennene inn, ”er at Vågal banna og sverta no voldsomt i dag. Han sverga på at saga slingra – traff ’n nesten en gang. Maskinisten kom og så på a, men sa at a var i orden. Vågal må ha lena seg litt for langt mot a. Så sa ’n at det var non som hadde dytta ’n, men det var ingen i nærheten a ’n. Jeg var glad når dan var over. Jeg er redd for den mann når ’n er hissig. Han kunne slått hue ditt fullt a høl like fort som ’n setter øya i deg.”

IV

Mennene samlet seg igjen kvelden etter, men nå var det en helt annen stemning. Ingen spøk og moro denne gangen.

”Du Lija, ska du gå for å sitte med Vågal?”

”Næh, jeg trukke det, Walter. For å værre ærlig så blir jeg reint skvetten. Det var så fælt, måten Vågal daua på – daua mens ’n banna, gjorde ’n. Dere veit vel at ’n trudde ’n blei myrda.”

”Jøssenam, hvem var det ’n meinte hadde gjort det?”

”Joe.”

”Joe Kanty? Åffer trudde ’n det?”

”Jeg trur jeg går opp dit og sitter med ’n likavæl, jeg. Jeg trur Lena ville satt pris på det.”

”Men Lija, hva var det ’n sa?”

Elijah svarte ikke før de hadde gått ut av den godt opplyste butikken og spaserte nedover den mørke gata.

”Jeg holdt på å laste opp ei kjerre med småtømmer like ved saga, da Vågal ramla på vogna. Men før jeg rakk bort te ’n, traff saga ’n – et fælt syn. Jeg og Skint Miller fikk ’n a, men det var for seint. Det var no alle kunne se. Det første ’n sa var: ’Han dytta meg, Lija – den usle hunden dytta meg i ryggen!’ – han spytta blod hver gang ’n pusta ut. Vi la ’n på haugen a sagflis med ansiktet mot øst, så ’n sku få daue i fred. Han holdt hånda mi helt te det siste og sa: ’Det var Joe, Lija – den råtne sniken dytta meg ... han tørte ’kke møte meg ansikt te ansikt ... men jeg ska nok ta den lusa a en feiging så snart jeg kommer ne dit og virkelig gjørra helvete hett for ’n ... jeg kjente ’n dytta meg ...!’ Og sånn daua ’n.”

”Om ånder kan slåss, så foregår det et skikkelig basketak et sted over Jordan akkurat nå, for jeg trur Joe er klar for å ta imot Vågal, og nå er ’n ikke redd mer – jepp, jeg trur på at Joe dytta ’n.”

De hadde kommet fram til huset. Jamringen til Lena var dyp og høylydt. Hun hadde fylt rommet med magnoliablomster, som ga fra seg ei tung, søt duft. De andre som deltok på likvaka trippet rundt og hvisket med frykt i stemmen. Alle i landsbyen var der, til og med gamle Jeff Kanty, faren til Joe, som bare noen timer tidligere ville vært livredd for å komme i nærheten av Vågal. Han sto der og glante triumferende ned på denne falne kjempen, som om ståltennene som brakte ham i bakken hadde vært hans egne fingre.

Liket var lagt fram på tre sekstentoms planker som balanserte på sagkrakker, og et laken fungerte som likklede.

Kvinnene spiste ivrig av kjøttmaten som var tilberedt til begravelsen og funderte på hvem som ville bli Lenas neste. Mennene hvisket grove forslag mellom slurkene med whiskey.

Kommentar til oversettelsen av "Sweat", "The Gilded Six-bits" og "Spunk".

1. Om forfatter og tekstvalg

Zora Neale Hurston ble født i 1891 i Alabama, men vokste opp i det afroamerikanske samfunnet Eatonville i Florida. Hun skulle senere utvikle en sterk interesse for afroamerikanske folketradisjoner og fortellerkultur. Dette fikk sterk innvirkning på forfatterskapet, som er preget av handlinger som i hovedsak finner sted i sørstatene, da særlig i Eatonville, og en muntlig stil med en utbredt bruk av afroamerikansk sørstatsdialekt. Hun ga ut en rekke romaner, skuespill og noveller, samt flere verk med materiale fra hennes undersøkelser om muntlige fortellertradisjoner i sørstatene og afrikanske tradisjoner på Jamaica og Haiti. Hun er likevel mest kjent for romanen *Their Eyes Were Watching God*, fra 1937, en sterkt metaforisk roman som tar for seg temaer som klasse, rase og kjønn. Dette er temaer som går igjen i mange av Hurstons tekster, og særlig de to sistnevnte står sentralt i de tre novellene jeg har valgt å oversette: "Sweat", "The Gilded Six-bits" og "Spunk". Novellene tar, på forskjellige måter, for seg forholdet mellom mann og kvinne og gransker dette i forhold til temaer som penger og rikdom, stolthet og utroskap. Alle de tre novellene har en iboende kontrast mellom et svært muntlig språk med bred dialekt og Hurstons særegne, metaforiske fortellerstemme. I tillegg har tekstene dype røtter i den afroamerikanske tradisjonen i sørstatene, med mange referanser til sine lokale skikker, ritualer og negro spirituals, og det er helt klart at de innehar en rekke utfordringer for en oversetter. Dette er noe av grunnen til at jeg har valgt nettopp disse tekstene. I tillegg har jeg falt for Hurstons sterkt billedlige språk og særegne formuleringer, som i tillegg til å være noe av det jeg liker best ved tekstene også har vært noe av det vanskeligste å oversette til norsk. Disse skaper en helt egen stemning, noe som er svært viktig å beholde i oversettelsen, for å unngå at noe vesentlig går tapt. I sine til tider svært spesielle formuleringer, tøyer Hurston det engelske språket til ytterpunktene, noe som gjør det vanskelig å avgjøre hvor langt en kan tillate seg å strekke det norske språket i oversettelsen for å beholde disse best mulig, men samtidig unngå at teksten blir for spesiell til å godtas av norske lesere. Det samme gjelder den svært radikale dialektbruken, som står sentralt i novellene, kanskje i størst grad i den svært så muntlige "Spunk". Hurston bryter standarden til de grader og skriver slik at man nærmest må lese teksten høyt for seg selv for å forstå dialogen. Dette er selvsagt en stor utfordring å forholde seg til for en oversetter, og det gjør at en må ta viktige valg når det gjelder oversetterstrategi. Disse novellene har altså mange store utfordringer når det gjelder oversettelse, noe som, i tillegg til at jeg generelt liker Hurstons tekster svært godt, har vært en avgjørende grunn til at

jeg har valgt nettopp disse tekstene. Ikke bare stiller de store krav til en oversetter, men de stiller også svært forskjellige krav; alt fra svært muntlige, fargerike uttrykk til poetiske, stemningsfylte formuleringer, for ikke å snakke om at man blir nødt til å forholde seg til en kultur som er svært fjern fra den norske.

2. Oversetterteoretisk kontekst

Som bakgrunn for valgene jeg har gjort i oversettelsen min er det nyttig å gi et raskt overblikk over de viktigste oversettelsesteoretiske spørsmålene og noen av teoretikerne som har uttalt seg om dette. Oversettelsesteorien har i hovedsak dreid seg om det samme spørsmålet, nemlig motsetningen mellom å oversette ord-for-ord og mening-for-mening. Denne problemstillingen har stått i sentrum helt siden begynnelsen av vestlig oversetterteori, med den romerske retorikeren Cicero (død 46 f.kr.) og bibeloversetteren Hieronymus (ca.347 - 420 e.kr.) Disse argumenterte begge sterkt for at oversetterens mål burde være å beholde meningen fremfor å oversette ord for ord. Hieronimus uttrykker dette helt klart: "one must consider not the words, butt he sense." (Jerome, 2004: 28) Senere så vi en bevegelse mot en annen strategi, med blant andre Friedrich Schleiermacher. I et foredrag fra 1813 uttrykker han den samme problematikken på denne måten: "Either the translator leaves the author in peace as much as possible and moves the reader toward him; or he leaves the reader in peace as much as possible and moves the writer toward him." (Schleiermacher, 2004: 49) Han avviser samtidig mening-for-mening strategien med sine etterligninger og omskrivninger og hevder at en oversetter burde la den oversatte teksten beholde det fremmede i seg – slik vil kildespråket påvirke og berike målspråket. For å oppnå dette er man avhengige av to betingelser: For det første må det være generelt ønske om å forstå utenlandske tekster i sin fremmedhet, og for det andre må man gi språket i oversettelser en viss fleksibilitet. Videre inn på 1900-tallet har oversetterteoretikerne fortsatt å diskutere en lignende problematikk. Et sentralt konsept i denne sammenheng har vært ekvivalensbegrepet; forskjellige teoretikere har diskutert ulike typer ekvivalens, som i hovedsak legger vekt på enten form eller innhold – kildetekst eller mottaker. En god representant for disse er Eugene Nida og hans dynamiske og formelle ekvivalens: Formell ekvivalens legger hovedvekt på kildetekstens form, mens dynamisk ekvivalens legger mer vekt på mottakerens respons. Videre understreker han at man aldri helt og fullt kan oppnå verken det ene eller det andre. Det man må gjøre er å finne en riktig balanse mellom disse to motpolene:

What one must attempt, however, is an effective blend of "matter and manner", for these two aspects of any message are inseparably united. Adherence to content, without consideration of form, usually results in a flat mediocrity, with nothing of the spark and charm of the original." (Nida, 2004: 161)

Når det gjelder mine valg i oversettelsene av "Sweat," "The Gilded Six-bits" og "Spunk," er det nettopp dette jeg har forsøkt å gjøre – finne den rette balansen slik at jeg beholder mest mulig av Hurstons særegne språk, men samtidig tilpasser teksten slik at den passer inn i norske normer for hva som godtas i oversatte tekster. Det er tross alt viktig for en oversetter å ta hensyn til normene innenfor det språket han eller hun oversetter til, noe Gideon Toury understreker i sin artikkel "The Nature and Role of Norms in Translation:"

"translatorship" amounts first and foremost to being able to *play a social role*, i.e. to fulfill a function allotted by a community ... The acquisition of a set of norms for determining the suitability ... , is therefore a prerequisite for becoming a translator within a cultural environment." (Toury, 2004: 205)

I oversettelsen min har jeg, så langt det er mulig, latt det fremmede være fremmed og unngått å fornorske de kulturelle elementene i tekstene. Disse har en svært sentral rolle i Hurstons tekster, som har dype røtter i kulturen den stammer fra. Antoine Berman kaller denne problematikken for "The trial of the foreign" og påpeker at en slik situasjon blir en utfordring både for leserne i mottakerkulturen og for teksten i seg selv: "It establishes a relationship between the Self-Same (*propre*) and the Foreign by aiming to open up the foreign work to us in its utter foreignness. ... translation is a trial of the foreign as well, since the foreign work is uprooted from its own language-ground." (Berman, 2004: 277) Det har i det hele tatt vært interessant å se hvordan en tekst som har så dype røtter i sin egen "language ground" vil fungere på norsk. Videre har jeg også valgt å beholde Hurstons noe spesielle formuleringer i den grad det lar seg gjøre. Noen steder har jeg likevel måttet normalisere noe, for å unngå at det hele blir *for* spesielt på norsk. Enkelte kulturelle begreper har jeg også måttet forandre litt på, for å gjøre det forståelig for nordmenn eller for å beholde viktige poenger i teksten. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapitlene under. Det samme gjelder bruken av dialekt – i et forsøk på å la det fremmede være fremmed, har jeg unngått å gi karakterene en spesifikk norsk dialekt, da jeg føler at det ville knytte dem for sterkt til et bestemt norsk geografisk område og en norsk kultur, noe som igjen ville få følger for de andre kulturelle referansene i teksten – man sitter tross alt ikke på verandaen og tygger sukkerrør eller synger negro spirituals og går på "kjærlighetsfest" i kirken når man befinner seg i en bygd i Norge. Denne

avgjørelsen vil jeg komme nærmere inn på i neste kapittel, hvor jeg tar for meg utfordringer relatert til Hurstons muntlige fortellerstil.

3. Dialogen

3.1 Dialekt

Et karakteristisk trekk ved Hurstons tekster er som sagt at personene snakker en dialekt som bryter radikalt med standardengelsk; hun presenterer et landlig, lokalt miljø og gir personene en autentisk, afroamerikansk sørstatsdialekt. I sin tid ble hun både hyllet og kritisert for dialektbruken; hun skiller seg ut ved å gå enda lenger i bruddet med standard rettskrivning enn det andre har gjort, både før henne og i ettertid. Store deler av tekstene er direkte tale, og denne er stavet nærmest gjennomført fonetisk. I tillegg bryter dialekten med standardbøyninger av blant annet verb; ”Joe, Ah hates to see you so dumb.” (Hurstons, 1995: 989) (81) I følge Peter Newmark, brukes dialekt i litterære tekster hovedsakelig av en av tre årsaker: For å vise en bestemt bruk av slang, for å understreke klassekontraster, eller for å vise en spesifikk lokal kultur. (Berezowski, 1997: 32) I disse tekstene er alle disse faktorene viktige årsaker til dialektbruken. I sin biografi om Zora Neale Hurston, *Wrapped in Rainbows*, beskriver Valerie Boyd et av de viktigste målene hun hadde med å bruke dialekt i tekstene sine: ”to translate the rural black experience into literature.” (Boyd, 2003: 91) Hurston bruker dialekten for å presentere sin egen afroamerikanske sørstatskultur for leseren; for å bringe dette enkle, landlige miljøet med seg inn i litteraturen. Det muntlige språket preges av både lokale markører og en vid bruk av slang, noe som resulterer i å understreke klassetilhørighet – vi ser altså at alle Newmarks årsaker til dialektbruk er tilstede her. Bruk av dialekt er et velkjent problem innen litterær oversettelse, og resultatet blir dessverre ofte det Berman kaller ”The effacement of the superimposition of languages” (Berman, 2004: 287) – altså at viktige funksjoner går tapt. I en norsk oversettelse vil den lokale kulturelle funksjonen uunngåelig falle bort, siden det norske språket naturlig nok ikke kan uttrykke en engelskspråklig dialekt. Dialekten i originalen er i tillegg til å være geografisk knyttet til sørstatene, nærmere bestemt Florida, også knyttet til en bestemt rase og deres kultur; afroamerikanere. I Norge finnes det rett og slett ikke noen tilsvarende rasedefinert dialekt – det nærmeste måtte være det relativt nye konseptet ”innvandrerorsk”, men man kan vel fort konstatere at dette ikke kan brukes i tekster fra 1930-tallet. Dermed må man også godta at dialekten i oversettelsen ikke lenger kommer til å fungere som noen rasemarkør. En følge av dette tapet er at kulturen og rasetilknytningen må uttrykkes på andre måter i teksten, hovedsakelig ved å beholde de kulturelle referansene og også ved å la personene beholde de kulturpregede uttrykksmåtene,

noe jeg skal komme mer inn på i avsnittet som tar for seg muntlige uttrykk og kulturspesifikke fenomener. Dette er en viktig årsak til at det blir viktig å beholde de mange kulturreferansene i teksten; kultur og miljø står så sentralt her, at når en viktig kulturell markør faller bort, blir det enda viktigere å beholde de som er mulige å beholde, for å unngå å gjøre grunnleggende endringer i teksten.

Den fundamentale tanken bak oversettelsen min er som sagt å følge en oversetterstrategi der jeg i størst mulig grad lar teksten være som den er og lar den beholde røttene i kulturen den har oppstått fra. Jeg har, som Schleiermacher uttrykte det, forsøkt å bringe leseren til teksten; i et forsøk på å unngå å endre teksten fra et kulturelt synspunkt har jeg valgt å ikke oversette den afroamerikanske sørstatsdialekten med en spesifikk norsk dialekt. Det er ikke til å komme fra at de norske dialektene er sterkt knyttet til geografiske områder i Norge, noe som ville bli helt feil i forhold til det jeg ønsker å oppnå med oversettelsen: Å la teksten beholde sine sterke røtter i det miljøet Hurston ønsket å beskrive. Å gi dem en spesifikk norsk dialekt ville, slik jeg ser det, plassere dem i et norsk miljø, noe som heller ikke ville henge sammen med resten av teksten – som jeg skal komme nærmere inn på i kapittelet hvor jeg tar for meg kulturspesifikke fenomener, så tenker, handler og uttrykker Delia, Joe, Missie, Spunk og de andre seg på måter som er sterkt preget av kulturen de lever i.

Det finnes selvfølgelig gode argumenter for andre oversetterstrategier; min oversettelse står for eksempel i skarp kontrast til Isak Rogdes oversettelse av Alice Walkers *The Color Purple*, hvor han oversetter Walkers sørstatsdialekt med dialekten fra hans eget hjemsted, Senja. I forordet til oversettelsen sin påpeker han flere gode grunner til å velge en slik løsning; begge dialektene stammer fra områder han karakteriserer som ”avkroker”. Andre likheter er at de tilhører marginaliserte folkegrupper, og de er begge dialekter som skiller seg klart fra standarden med hensyn til ordvalg og grammatikk. (Walker, 1984: 5) Dette er svært gode argumenter, og de resulterte da også i en briljant oversettelse, men her ligger det altså en annen tanke bak. Man kan selvfølgelig si at jeg til syvende og sist har forandret på språket mer enn det jeg ville gjort om jeg hadde fulgt en strategi som Rogde, siden jeg har, som jeg skal komme nærmere inn på, normalisert språket en del i forhold til hvor radikalt språket i originalen er. Det jeg mener når jeg sier at jeg stort sett vil la teksten være det den er, er at jeg ønsker å unngå å rykke den opp fra den kulturen den er en del av, noe jeg mener at jeg ville gjort dersom jeg hadde gitt personene en tradisjonell, helnorsk dialekt.

Men la meg så gå nærmere inn på hvordan jeg har løst dette i praksis. Jeg har altså gått inn for å gi karakterene et noe normalisert østlandsmål, som til tross for å nødvendigvis

plassere dem ”et sted på østlandet” likevel blir det mest nøytrale valget. Som sagt så har dialektbruken i originalen flere funksjoner, og alle de tre årsakene til dialektbruk som Newmark poengterer er til stede i disse tekstene. Det har dessverre vært uunngåelig at to av disse funksjonene har gått tapt; lokal tilknytning, samt slang som er knyttet til rase. Men selv om viktige trekk ved dialekten i originalen har gått tapt i oversettelsen, så har jeg beholdt andre funksjoner som er vel så viktige – den muntlige stilen, samt å gi personene et språk som bryter med en generell standard. Dette fører til at personene og samfunnet som blir beskrevet likevel fremstår som en marginalisert folkegruppe med en viss ”ekthet,” (Walker, 1984: 5) til tross for at det muntlige språket i oversettelsen ikke er fullt så preget av lokal dialekt og slang som det er i originalen. For sammenlignet med originalen, blir det tydelig at oversettelsen min ikke går fullt så langt i bruddet med standardspråket som det Hurston gjør. Grunnen til at jeg har gått mindre radikalt til verks i oversettelsen er rett og slett at en så ekstrem dialektbruk fort ville blitt regnet som vulgær på norsk, da det virker som det norske språket er mer følsomt for brudd med standardspråket enn hva det engelske er. For det er nå engang slik at forsøk på oversettelse av dialekt til norsk svært ofte ”enten resulterer i uvelkomne geografiske fikseringer eller oppfattes som vulgarismer.” (Svenkerud, 1991: 217) Til å begynne med vurderte jeg å bruke langt mer radikale former, slik som *jæ*’ eller *jæi* istedenfor *jeg* og *de*’ i stedet for *det*. Og selv om det helt klart ville vært nærmere originalen enn de formene jeg endte opp med, føler jeg at de mer normaliserte formene er mye mer behagelige å lese og vil lettere godtas av et norsk publikum. Men som sagt, jeg føler likevel at jeg har oppnådd å beholde et viktig trekk ved Hurstons dialektbruk, nemlig den muntlige fortellerstilen. I tillegg understrekes det faktum at personene tilhører en gruppe som gjerne ses ned på eller diskrimineres – dette til tross for at språket i oversettelsen er mindre radikalt enn i originalen. Det er selvfølgelig vanskelig å vurdere, men siden norsk generelt er svært følsomt for standardbrudd, kan samme effekt oppnås med enklere midler enn i originalen. Som Constance B. West uttrykker det: ”Whoever takes upon himself to translate contracts a debt; to discharge it, he must pay not with the same money, but with the same sum.” (Nida, 2004: 153) Det er nettopp det jeg har forsøkt å oppnå, så langt det er mulig – i høyest grad samme resultat, men med en annen valuta.

For å komme nærmere inn på hva jeg helt konkret har gjort for å gi språket et mer muntlig preg, så har jeg brukt muntlige, østlandske former som *åssen*, *kjerka*, *gjørra* og *rekti* istedenfor standardformene *hvorfor*, *kirka*, *gjøre* og *riktig*, og jeg har også valgt de mest radikale formene i bøyninger, altså –a endinger i både substantiv og verb, samt diftonger der det er mulig. Videre har jeg brukt en del muntlige former av personlige pronomen, slik som

”hu” og ”a” istedenfor ”hun” og ”henne,” ”em” istedenfor ”dem” og kortformen ”n” istedenfor ”han”. I tillegg har jeg dratt sammen ord der det er naturlig, altså påfølgende småord som pronomen, adverbialer og enkelte verb som slutter og begynner på vokallyd. Noen eksempler på dette er ”er ikke”, som på denne måten blir ”ække”, ”vil ikke” som blir ”vikke” og ”det er” som blir ”d’er”. Videre har jeg kuttet ut mange stumme bokstaver, slik at det, i likhet med i originalen, blir en større likhet mellom uttalen og det skrevne ord; dette ligger til grunn for stavinger som ”kjærlighet” og ”orntlig”. Dette gjelder også en hel del forskjellige småord, slik som ”da,” ”noe” og ”skal,” som jeg har kortet ned og dermed stavet slik i oversettelsen: ”a,” ”no” og ”ska.” Det er viktig å merke seg at både bortfall av stumme bokstaver og sammendragningen av ord avhenger av konteksten – påfølgende lyder og vektlegging. For å forsøke å unngå en overdreven bruk av apostrof, har jeg i hovedsak unngått å bruke dette der jeg har kuttet ut stumme bokstaver og heller forbeholdt apostrofen for tilfeller der det blir nødvendig for å unngå missforståelser. Uten apostrof ville for eksempel *d’er* lett bli forvekslet med stedsadverbialet *der*. Jeg har også sett meg nødt til å bruke apostrof som erstatning for stumme bokstaver i enkelte andre tilfeller; eksempler er *’n* og *’kke*, siden det ikke er naturlig å la et norsk ord begynne med to konsonanter eller la en konsonant fungere som et ord alene.

I denne sammenheng kan det også nevnes at jeg i enkelte dialoger har unngått å gjenta ord som gjentas i originalen, for å få språket til å flyte best mulig og få det til å høres ut som en naturlig samtale på norsk. Et eksempel på dette finner vi blant annet i ”The Gilded Six-bits”, i dialogen mellom mann og kone: ”’Yeah. We Goin’ to de ice cream parlor’. ’Where de ice cream parlor at, Joe?’” (Hurston, 1995: 987) (79) Dette har jeg oversatt med: ”’Jepp. Vi ska te iskrembaren’. ’Hvor er det hen a?’” (23) Selv om jeg har understreket at jeg ønsker å endre på minst mulig, må det likevel høres ut som en ekte, troverdig samtale på norsk. Dette kan medføre enkelte endringer, slik som den jeg har nevnt her, noe jeg har tillatt meg, siden en av dialogens viktigste funksjoner tross alt er det muntlige, autentiske preget.

Selv om oversettelsen min består av tre individuelle tekster, så foregår de i samme miljø, og dialekten er stort sett lik i de tre novellene. Noen personligheter dukker til og med opp i flere av Hurstons noveller; Elijah Moseley og Walter Thomas dukker opp i både ”Spunk” og ”Sweat”, noe som gjør det tydelig at handlingene foregår i samme lokalmiljø. Derfor har jeg stort sett brukt det samme muntlige språket i de tre oversettelsene. Den teksten som skiller seg litt ut er ”Spunk”; her har Hurston gått enda lenger i dialektbruken enn det hun har gjort i de andre to tekstene. Dette faller kanskje naturlig, siden ”Spunk” stort sett består av

samtaler mellom mennene i landsbyen, som har en noe grovere tone seg imellom enn det personene i de andre novellene har.

3.2 Spesielle, muntlige uttrykk

I tillegg til en svært radikal bruk av dialekt, er det muntlige språket i originaltekstene krydret med en rekke voldsomme, fargerike uttrykksmåter. Her har jeg holdt meg til samme strategi som jeg har fulgt i forhold til Hurstons spesielle formuleringer i den narrative stemmen; jeg har forsøkt å unngå det Berman kaller ”qualitative impoverishment,” (Berman, 2004: 283) ved å beholde de originale formuleringene så langt det er mulig. I disse tilfellene er det også viktig å beholde uttrykkene med tanke på at Hurston ønsket å gjengi kulturen i Eatonville og omegn så autentisk som mulig – disse uttrykksmåtene var sannsynligvis karakteristiske for miljøet hun beskriver. Slik sett holder jeg meg her nærmere det Nida kaller ”formal equivalence:”

, an F-E translation normally attempts not to make adjustments in idioms, but rather to reproduce such expressions more or less literally, so that the reader may be able to perceive something of the way in which the original document employed local cultural elements to convey meanings. (Nida, 2004: 162)

Dette er i tråd med min generelle tanke bak oversettelsen– å la det fremmede være fremmed, så langt det er mulig. Det å beholde disse formuleringene der det er mulig gjør teksten rikere, og lar den beholde noe av originaliteten. Enkelte steder har en viss modifisering likevel vært uunngåelig, for å få dem til å passe naturlig inn i dialogen og høres akseptable ut på norsk – det er viktig å understreke at denne fremmedgjørende strategien ikke alltid har vært gjennomførbar i praksis.

Det brukes både uttrykk som anses som standardiserte dialektuttrykk og svært originale, fantasifulle uttrykk som virker å være unike for disse tekstene. Blant de førstnevnte finner vi blant annet ”He ain’t skeerd of nothin’ on God’s green footstool” (Hurston, 1995: 949) (90) i ”Spunk”. ”God’s green footstool” er et generelt, dagligdags kallenavn på jordkloden. Jeg har likevel valgt å oversette dette uttrykket ganske direkte; ”han ække redd for non ting på hele guds grønne fotskammel,” (35) av den grunnen at dette er et bilde som leverer samme budskap på norsk, selv om det er et fremmed uttrykk – ”guds grønne fotskammel” er et godt bilde, og det gjør at leseren blir, som Isak Rogde sier, ”tvunget til å reflektere over innholdet i de ’rare’ formuleringene.” (Walker, 1984: 5) En annen grunn til å oversette slike uttrykk på en rimelig direkte måte er at de til tider inneholder referanser som

blir viktige for sammenhengen og tematikken i novellen. Et godt eksempel på dette finner vi i "Sweat," hvor en av hovedpersonene, Delia, sukker over den udugelige ektemannen og sier: "Oh well, whatever goes over the Devil's back, is got to come under his belly." (Hurston, 1995: 958) (66) Denne novellen er full av ulike bibelreferanser; Delia "krabbet mang en gang på bakken i Getsemane og over steinene på Golgata," (12) Sykes bringer en slange inn i huset, og idet han dør drukner han metaforisk i elven Jordan. Man kan trygt si at det er relevant for tematikken i novellen at hun refererer til djevelen når hun snakker om ektemannen. I dette uttrykket kommer meningen like godt frem på norsk, og samtidig beholder man da referansen til djevelen, noe man ikke nødvendigvis ville gjort dersom man valgte å erstatte det med et norsk uttrykk. Løsningen ble altså: "Vel, vel, det som kryper over ryggen te jævnærn blir borte under magan på'n." (8) Andre ganger har jeg derimot endret noe på lignende uttrykk, for å få dem til å passe naturlig inn i den norske oversettelsen. Det ville for eksempel ikke høres naturlig ut å oversette "Ah'd a' made his hips ketch on fiah down dat shell road" (Hurston, 1995: 959) (67) så direkte som "Jeg sku fått hoftene hans til å ta fyr nedover veien". I slike tilfeller er det behov for å være litt mer forklarende, for å få betydningen tydelig frem. Jeg vurderte først en helt enkel oversettelse hvor jeg likevel beholdt det sentrale budskapet: "Han sku virkelig fått fart på seg." En slik forenkling ville likevel forandret språket og gjort det flatere og fargeløst, noe man jo helst vil unngå, så jeg endte opp med en noe friere oversettelse hvor jeg beholdt de viktigste elementene; "Han sku fått skikkeli fart på seg nedover veien – beina hans sku gått så varme at dem hadde tatt fyr!" (10) Dette høres mer ut som noe denne personen kunne sagt, samtidig som man unngår å endre noe større på bildet i originalen.

En ekstra utfordring dukket opp i "The Gilded Six-bits", hvor et av disse muntlige uttrykkene spiller på en dobbeltbetydning i det engelske språket; nemlig uttrykket "forty" og tallet "forty". Uttrykket "forty" brukes her i betydningen "flott": "Who is dat broad wid de forte shake?" (Hurston, 1995: 989) (81) Joe, som forteller konen Missy om hvordan denne karen fra Chicago snakker, forteller videre at: "Us always thought forty was a set of figgers but he showed us where it means a whole heap of things. Sometimes he don't say forty, he jes' say thirty-eight and two and dat mean the same thing." (Hurston, 1995: 989) (81) Her gjør han altså denne dobbeltheten tydelig; det var noe de alltid hadde trodd var et tall, men det kan bety flere forskjellige ting. Slike ordspill er en stor utfordring for en oversetter, siden språket her brukes på en helt spesiell måte; det Roman Jakobskon kaller "den poetiske språkfunksjon" (Jakobson, 1978: 126) – formen og betydningen knyttes uløselig sammen: "The pun, ..., reigns over poetic art, and wether its rule is absolute or limited, poetry by definition is

untranslatable.” (Jakobson, 2004: 143) Det eneste som er mulig i slike tilfeller er i følge Jakobson det han kaller ”creative transposition;” (Jakobson, 2004: 143) her blir det helt klart nødvendig å skrive om, for å få frem den samme dobbeltheten på norsk. Jeg valgte å velge løsningen ”tusen” og, på samme måte som i originalen, spille på at tusen kan bety flere ting – det kan være et tall, men samtidig sier vi at noe eller noen kan være noe ”til tusen”: ”Hvem er hu dama med former te tusen?” (25) Videre sier han da at ”Noen ganger sier’n ikke tusen en gang, men bare nihundre og hundre, og det betyr det samma.” (25) Nå er det jo ikke vanlig å bruke dette uttrykket på denne måten, men det er det heller ikke i originalen – det virker som om denne Otis D. Slemmons bruker uttrykket på sin egen måte, og rett og slett har funnet det på selv, eller hørt det av noen andre som har gjort det. Dermed blir det akseptabelt å gjøre det samme på norsk. Noe lignende dukker også opp i ”Spunk”, hvor en av mennene i landsbyen kommenterer Spunk Banks og Lena som går arm i arm oppover gaten: ”Thea they go, big as life an’ brassy as tacks!” (Hurstons, 1995: 949) (90) Ordet ”brassy” har dobbelt betydning på engelsk, da det kan bety både ”messingfarget” og ”frekk”. Elijah Mosley mener her åpenbart at de er frekke, men han spiller på denne dobbeltbetydningen ved å si at de er ”brassy as tacks”. I dette tilfellet har jeg derimot ikke klart å finne en lignende dobbelhet i det norske språket å spille på. Det jeg har gjort er derimot å spille på et norsk uttrykk, ”frekkere enn flatlusa.” ”Der går em, så sant som det er sagt, frekke som flatlus.” (35) Man kan kanskje si at jeg har gått imot min egen tankegang her, ved å referere til et norsk uttrykk, men det er av den grunn at jeg har forsøkt å kompensere for tapet av et ordspill med en annen type ordspill.

4. Fortellerstemmen

Et karakteristisk trekk ved disse novellene, kanskje i aller størst grad i ”Sweat” og ”The Gilded Six-bits,” er den skarpe kontrasten mellom det radikale, muntlige språket i dialogen og den poetiske fortellerstemmen. Forfatteren veksler mellom et svært uformelt, muntlig språk og et mer formelt fortellerspråk, som uttrykker seg i ordknappe, malende bilder. Denne fortellerstemmen skaper en egen stemning i tekstene og er, ved siden av dialektbruken, kanskje det mest særegne ved Hurstons tekster. Samtidig har dette vært en av de største utfordringene i arbeidet med oversettelsen; som jeg nevnte innledningsvis har det vært vanskelig å vurdere hvor langt jeg kan tillate meg å tøye det norske språket. I tillegg har det vært vanskelig å vurdere hvor spesielt språket hun brukte faktisk var; for det første med tanke på den store kulturforskjellen, og for det andre på grunn av den temporale avstanden – tekstene ble skrevet på 1920- og 30-tallet, noe som gjør det vanskelig i dag å vurdere det faktiske stilnivået. Mens vi er inne på stilnivå kan jeg kort kommentere valget mitt når det

gjelder stil i fortellerstemmen. Jeg har ikke lagt meg på en utelukkende formell stil, men valgt å bruke –a endinger i substantiv, ”ei” istedenfor ”en” og former med diftonger. Grunnen er at selv om man ser en voldsom kontrast mellom det muntlige språket og fortellerstemmen, så er ikke fortellerstemmen spesielt konservativ. Det kan man for eksempel se i åpningen av ”Sweat”: ”It was eleven o’clock of a spring night in Florida.” (Hurstons, 1995: 955) (63) Et annet eksempel ser vi i ”The Gilded Six-bits:” ”Never no more breakfast to cook;” (Hurstons, 1995: 992) (84).

Hurstons uttrykker seg på en meget original måte, og jeg mener da at man kan tillate å la fortellerstemmen i oversettelsen uttrykke seg i bilder som vil høres originale ut også på norsk. Når språket brukes på en så poetisk måte blir det i det hele tatt nødvendig å ta mer hensyn til formen i originalteksten – som jeg var inne på i forrige avsnitt, så er det her et tettere forhold mellom form og innhold. Så til tross for at språket i oversettelsen til tider kan virke litt ”merkelig,” ville tekstene mistet mye av sin originale stil og blitt særdeles flatere dersom jeg skulle normalisert og skrevet om forfatterens spesielle metaforer og formuleringer. Her blir man i det hele tatt avhengig av en av Sleiermachers to betingelser for oversatte tekster; nemlig at man må gi språket i oversettelser en viss fleksibilitet. Tidvis har enkelte justeringer likevel ikke vært til å komme utenom, da noen av Hurstons formuleringer rett og slett blir *for* spesielle i norsk språkdrakt – enten av den enkle grunn at de ”ikke høres bra ut,” eller fordi meningen, eller bildet som skal uttrykke meningen, rett og slett blir for uklart. I slike tilfeller har jeg forsøkt å beholde de viktigste komponentene i uttrykket for å beholde ønskelige assosiasjoner og uttrykke samme mening, men endret litt for å la meningen komme tydeligere frem. Et godt eksempel på dette finner vi i ”Sweat” da Delia er på vei inn i huset etter å ha kommet hjem fra ”kjærlighetsfesten;” hun kan ikke høre slangen i kassen, så: ”She went on into the house with a new hope in its birth struggles.” (Hurstons, 1995: 964) (72) Istedenfor å begi meg ut på gyngende grunn med formuleringer som ”i fødselskramper”, ”fødselssmerter” eller lignende, valgte jeg å oversette dette med: ”Hun gikk videre inn i huset og ei spire av håp kjempet seg fram i henne.” (16) Slik beholdes det viktigste elementet i setningen, nemlig at et nytt håp er i ferd med å skapes inne i henne, samtidig som man uttrykker det på en mer smidig måte enn om man hadde beholdt sammenligningen med en anstrengende fødsel. Et annet uttrykk jeg har endret noe på er beskrivelsen av hvordan slangen kryper utover sengen idet Delia har oppdaget den; ”She saw him pouring his awful beauty from the basket and onto the bed, then she seized the lamp and ran as fast as she could to the kitchen.” (Hurstons, 1995: 965) (73) Jeg forsøkte meg først på ”Hun så den tømme den grusomme skjønnheten sin utover senga,” men så at dette bildet ble litt uklart – for hva er det

som skjer her? Slangen, som befinner seg nede i kurven som står på gulvet, kryper opp fra kurven og utover sengen. Derfor valgte jeg å unngå verbet tømme, siden man jo ikke kan tømme noe oppover, og endte opp med: ”Hun så den åle den grusomme skjønnheten sin utover senga;” (16). Uttrykket beholder slik bildet av den grusomme, men vakre slangen, og det kommer tydelig frem hva som faktisk skjer. Som jeg har vært inne på tidligere er det viktig å ta hensyn til at språket i oversettelsen skal fungere godt og være presist på norsk, til tross for at jeg har argumentert for viktigheten av å beholde forfatterens ord mest mulig inntakt. Dette er en fin balansegang, som jeg konstant har måttet forholde meg til i arbeidet med disse oversettelsene.

I ”The Gilded Six-bits” bruker forfatteren en rekke bilder hvor solen er personifisert, for å illustrere dagene som kommer og går. Solen er en gammel mann som skinner på død så vel som på fødsel; ”alle dagers helt.” Den feier rundt horisonten og kaster et glødende sverd over himmelen. Det har vært en utfordring å få disse bildene til å høres like elegante ut på norsk, da slike personifiseringer av solen blir enda mer spesielle på norsk enn det de er på engelsk. Et godt eksempel er beskrivelsen av morgenene når Joe skynder seg hjem til konen: ”Every other evening around six o’clock he left home, and dying dawn saw him hustling home around the lake where the challenging sun flung a flaming sword from east to west across the trembling water.” (Hurstons, 1995: 990) (82) Her forsøkte jeg først med ”den utfordrende sola,” men innså at det norske ordet ”utfordrende” har en dobbeltbetydning som ikke er ønskelig i denne sammenhengen – det gir visse assosiasjoner til frekkhet, eller dristighet, noe ordet ”challenging” i originalen ikke gir. Her presenteres solen som en utfordrer til natten som nå er forbi. Valget mitt falt derfor på ”den iltre sola,” som har en betydning som ligger langt nærmere originalen. Mens jeg er inne på dette eksempelet er det interessant å legge merke til uttrykket ”dying dawn.” Det engelske ”dying” er generelt et videre begrep enn det norske ”døende” – når noe eller noen er døende på norsk er det snakk om faktisk død, mens det engelske ”dying” gjerne brukes om noe som ikke bokstavelig talt er døende, men heller svinnende. Dermed har jeg valgt å oversette ”dying dawn” med ”det svinnende morgengryet,” og setningen ble derfor slik: ”Annenhver kveld gikk han hjemmefra i sekstida og skyndet seg hjem rundt innsjøen i det svinnende morgengryet, hvor den iltre sola kastet et flammende sverd fra øst til vest over det bevrende vannet.” (26) Det finnes som sagt mange eksempler på slike personifiseringer av solen i denne teksten. Det må innrømmes at de til tider høres spesielle ut på norsk, men for det første er de også temmelig spesielle på engelsk, om kanskje ikke i like stor grad som på norsk, og for det andre så blir de viktige å beholde, siden de har en viktig funksjon i teksten; de er bilder på tiden som går. Selv om

formuleringer som ”Sola feide rundt horisonten og slepte kappa av uker og dager etter seg” (31) kan høres noe merkelige ut, vil jeg påstå at disse formuleringene gjør teksten mer fargerik, mer spennende enn om man hadde normalisert dem og skrevet dem om. Et annet eksempel på dette ser vi når dagen gryr etter den lange natten da alt ble forandret: ”Finally the sun’s tide crept up on the shore of night and drowned all its hours.” (Hurstons 1995: 992) (84) Her presenteres vi for et bilde der solen og dagen er som havet, som kryper opp på bredden og drukner nattetimene idet dagen gryr. Selv om den norske oversettelsen utvilsomt høres nokså spesiell ut har jeg likevel beholdt bildet, da Hurstons karakteristiske stil i stor grad består av å uttrykke seg i bilder – uvanlige, originale bilder: ”Endelig krøp solas tidevann opp på nattens bredder og druknet nattetimene.” (29) Også i ”Sweat” finner vi lignende metaforiske uttrykk. Et godt eksempel er da Delia ligger i sengen og tenker over hvordan livet hennes sammen med ektemannen har vært: ”She lay awake, gazing upon the debris that cluttered their matrimonial trail. Not an image left standing along the way. Anything like flowers had long ago been drowned in the salty stream that had been pressed from her heart.” (Hurstons, 1995: 957) (65) Når man skal oversette et slikt bilde er det først og fremst viktig å se det levende for seg og tenke på hva det skal uttrykke. Her ser jeg for meg en sti hvor de to har vandret sammen i ekteskap. ”Image” her refererer til forventningene de hadde da de gikk inn i ekteskapet, og ingen av dem står hele igjen i veikanten – dermed valgte jeg å oversette ”debris” med ruiner; stien som har vært ekteskapet deres er overstrødd med ruinene av forventningene de brakte med seg inn i ekteskapet. Oversettelsen min ble dermed slik: ”Hun lå våken og skuet bakover på ruinene som lå strødd over stien som hadde vært ekteskapet deres. Ikke en eneste forventning sto hel igjen i veikanten. Alt som lignet blomster hadde druknet for lenge siden i den salte strømmen som var presset ut av hjertet hennes.” (8)

I tillegg til de karakteristiske bildene har tekstene også til tider en særegen rytme, med korte, oppramsende setninger. Dette ser vi for eksempel i ”The Gilded Six-bits,” da Joe er på vei hjem til konen Missie denne skjebnesvangre natten: ”It made him yearn painfully for Missie. Creation obsessed him. He thought about children. They had been married more than a year now. They ought to be making little feet for shoes.” (Hurstons, 1995: 991) (82) Man kan kanskje argumentere for at teksten ville flyte bedre på norsk ved å trekke sammen noen av disse korte stakkato setningene på denne måten: ”han var besatt av skapelse, og tenkte på barn.” Jeg har likevel valgt å beholde setningsmønsteret i originalen, siden det å endre på dette ville fått store følger for rytmen i teksten. For, som Berman påpeker, rytme er likeså viktig i prosa som det den er i poesi – ”the destruction of rhythms” (Berman, 2004: 284) er en av de tolv tendensene han lister opp i artikkelen ”Translation and the Trials of the Foriegn,”

hvor han tar for seg elementer som ofte går tapt i oversettelse. Hvis ”flyten” hadde vært et mål for Hurston da hun skrev teksten, kunne også hun ha skrevet ”Creation obsessed him, and he thought about children.” Det gjorde hun derimot ikke, noe hun nok hadde en hensikt med – i et så poetisk språk blir rytme et viktig virkemiddel, og dermed også viktig å beholde i en oversettelse. Den samme tendensen finner vi mot slutten ”Sweat”, der fortellerstemmen går over i en mer opprampsende stil: ”Finally, she grew quiet, and after that, coherent thought. With this stalked through her a cold, bloody rage. Hours of this. A periode of introspection, a space of retrospection, then a mixture of both. Out of this an awful calm.” (Hurston, 1995: 965) (73) Her ser vi en endring i forhold til fortellerstilen tidligere i novellen, noe som blir viktig, fordi dette punktet også er et klimaks i fortellingen; Delia overvinnes av et kaldt, blodig raseri, som gjør at hun rolig lar ektemannen gå i døden. Hurston fortsetter med denne opprampsende stilen: ”A tremendous whirr inside there, another series of animal screams, the intermittent whirr of the reptile.” (Hurston, 1995: 966) (74) Siden denne opprampsingen markerer en stilendring, har jeg valgt å beholde den i oversettelsen. Jeg vurderte å eventuelt legge til noen ”småord” for å dempe det litt, slik som: ”Av dette vokste en grusom ro.” Dette gikk jeg likevel bort ifra og endte opp med: ”Til slutt ble hun da endelig stille, og etter det samlet tankene seg. Med disse kom et kaldt, blodig raseri. Flere timer med det. Ei stund med selvransakelse, ei tid med tilbakeblikk, så ei blanding av begge. Av dette ei grusom ro.” (17) Det andre eksempelet løste jeg slik: ”Et voldsomt styr der inne, en ny serie med dyriske skrik, den vedvarende raslingen fra krypdyret.” (17) Slik føler jeg at jeg har vært mer tro mot originalen og forfatterens skrivestil. Selv om det unektelig blir litt stakkato og opprampsende, så hadde forfatteren et poeng med dette – fortellerstemmen endres idet et stort klimaks er i ferd med å skje, og dette bør beholdes i en oversettelse.

Det kan kanskje virke som jeg sier imot meg selv her, siden jeg tidligere har argumentert for at jeg har tillat meg å gjøre endringer for å få teksten til å flyte bedre. Da var det derimot snakk om dialogene, og det er viktig å trekke et skille her – i originalen skaper dialogene et muntlig, autentisk preg, dermed blir det et poeng at det skal høres autentisk ut også på norsk. Et unntak her blir de spesielle uttrykksmåtene til personene i originalen, som jeg har valgt å beholde for å være trofast mot kildetekstens kultur. I denne sammenhengen er det derimot snakk om fortellerstemmen og forfatterens poetiske skrivestil, så her blir det absolutt et poeng å holde seg nærmest mulig språket i originalen.

5. Kulturelle fenomener

Disse tekstene inneholder en rekke utfordringer når det gjelder oversettelse av ulike kulturelle fenomener, ettersom de har så dype røtter i en kultur som er svært fjern fra den norske. Som jeg allerede har gjort rede for, så er den sentrale tanken bak oversettelsen min å beholde det fremmede i størst mulig grad – jeg har altså unngått å erstatte de kulturelle fenomenene med norske, som jo ville vært et alternativ her. Den store kulturelle avstanden og en temporal avstand på over sytti år tatt i betraktning, er det likevel uunngåelig at det dukker opp begreper som det rett og slett ikke finnes noe norsk navn for. I dette kapittelet vil jeg presentere ulike grupper av kulturelle referanser, og gjøre greie for ulike strategier jeg har fulgt i oversettelsen av dem.

5.1. Mat

Ettersom mat er sterkt knyttet til både kultur og historiske perioder, er det ikke til å unngå at det i en tekst med så stor avstand til Norge både kulturelt og temporalt vil dukke opp matretter som vi rett og slett ikke kjenner til eller har noe navn på. Dette ser vi flere tilfeller på i tekstene jeg har oversatt; Joe og Missie i "The Gilded Six-bits" sitter til bords og spiser "crackling bread," "pone" og "spicy potato pudding," (Hurstons, 1995: 987) (78) den forsmådde ektemannen i "Spunk" kommer inn i butikken og kjøper en flaske "sassprilla soda-water," (Hurstons, 1995: 949) (90) og mennene på verandaen til Joe Clark i "Sweat" deler en melon som de kaller "dat long, bowlegged Floridy favorite." (Hurstons, 1995: 960) (68) Når man da har som mål å unngå å forandre på de kulturelle referansene, må strategien her nødvendigvis bli å gå inn for en forklarende oversettelse, eller det Kwieciński kaller "rich explicatory procedures." (Katan, 2009: 80) På norsk har vi ikke noe navn på et brød med sprøstekt fleskesvor i, av den enkle grunn at det ikke finnes noen slik rett i Norge, derfor har jeg oversatt "crackling bread" med "brød med bacon." (22) Det samme har jeg gjort med "spicy potato pudding"; her i Norge har vi riktignok noe som heter potetpudding, men det er ikke den samme retten som amerikansk "potato pudding" – dette er en dessert, mens den norske potetpuddingen brukes som tilbehør til forskjellige middagsretter. Derfor har jeg oversatt dette med "søt potetpudding;" (22) ved å legge til ordet "søt" understrekes denne forskjellen, samtidig kommer det tydelig frem av sammenhengen at det er snakk om en dessert. I enkelte tilfeller finnes det tilsvarende norske begrep, til tross for at det er snakk om svært fremmede og "unorske" konsepter. Et godt eksempel på dette er smaken på mineralvannet som Joe Kanty i "Spunk" drikker; det han kaller "Sass'prilla." (Hurstons, 1995: 949) (90) Her er det snakk om "sarsaparilla" – en plante, eller urt, som enkelte steder i verden

brukes som basis i mineralvann. Det norske navnet på denne planten er ”sarsaparille,” og den assosieres nok mer med urtens påståtte helsebringende egenskaper. Her vurderte jeg å oversette ”sarsaparilla soda-water” med noe enklere, slik som for eksempel ”sitronbrus.” Dette gikk jeg likevel bort ifra; det kommer tydelig frem at det er mineralvann han drikker, så leseren vil automatisk gå ut ifra at dette er en smak som er vanlig i området der handlingen foregår. Leseren vet kanskje ikke hva ”sarsaparille” er, men slik jeg ser det er ikke det så farlig – dette markerer det fremmede i teksten, og lar også de leserne som faktisk vet at det finnes ”sarsaparillebrus” i Amerika få gleden av å gjenkjenne denne kulturelle referansen.

I et tilfelle har jeg, til tross for min intensjon om ikke å fornorske de kulturelle elementene i teksten, valgt å vike fra denne strategien og benytte meg av en ”assimilative procedure” (Katan, 2009: 81) – altså erstatte et kulturelt fenomen i originalen med et lignende norsk fenomen. I originalen har Joe i ”The Gilded Six-bits” med seg ”candy kisses” (Hurstons, 1995: 986) (77) til konen når han kommer hjem til henne på lørdagene. Dette er navnet på en type drops som vi ikke har i Norge. Jeg kunne selvfølgelig brukt samme strategi her og forklart hva det dreier seg om ved å skrive ”bringebærdrops” eller noe lignende, men her er det relevant for sammenhengen i novellen at navnet på det Joe tar med hjem til konen faktisk har ”kisses” i seg: Etter at han oppdager utroskapen hennes blir det slutt på dem, og i slutten av novellen markeres forsoningen ved at han kjøper dem til henne på ny. Derfor valgte jeg å oversette ”candy kisses” med ”pikekyss,” noe som avviker litt fra betydningen i originalen, siden dette jo er en annen type søtsak. Jeg føler likevel at det kan rettferdiggjøres, siden det likevel ligger rimelig nært originalen, og man på denne måten beholder betydningen som ”kyss” faktisk har for tematikken i novellen.

5.2 Handlinger og ritualer

I tillegg til å spise ting som er ukjente for et norsk publikum, er også mange av handlingene deres fremmede for oss; de tygger sukkerrør, deltar på likvaker og går på ”love feast” i kirken – flere av disse viser i det hele tatt at religion har en svært viktig rolle i livene deres, på en helt annen måte enn det den har for selv de mest kristelige her til lands. Denne kristne tradisjonen har røtter i den amerikanske historien, fra slavetiden da negro spirituals vokste frem som en glede og trøst for de kristnede afrikanske slavene. Kristendommen spiller derfor en helt annen rolle her, og er langt mer sentral i livene til personene i Hurstons tekster enn det som er naturlig for oss nordmenn. Dette blir tydelig både ved handlinger og måten de uttrykker seg på; et godt eksempel på dette er da Delias sinne og redsel tar overhånd i ”Sweat” og hun utbryter overfor ektemannen at ”Mah cup is done run ovah.” (Hurstons, 1995: 963) (72) Stilt

overfor et så klart sitat fra bibelen, har jeg sett meg nødt til å sitere den norske bibelen her og oversatt det med "Begeret mitt har flytt over." (15) Det er helt klart at dette høres ganske spesielt ut på norsk; i den norske kulturen er det rett og slett ikke vanlig å uttrykke seg slik, selv om man er aldri så kristen. I den svarte sørstatskulturen står kristendommen og bibelen så sentralt at de etter hvert har fått sin plass i det daglige språket, noe som gjør det akseptabelt å uttrykke seg slik som Delia gjør her. I det norske språket har derimot ikke bibelen en slik posisjon – det ville vært mye mer naturlig for Delia å si noe sånt som "jeg har fått nok," for å uttrykke det samme på norsk. Tidligere argumenterte jeg for at jeg har tillatt meg å modifisere litt på språket i dialogene for å få dem til å høres mest mulig naturlige ut på norsk. Her har jeg likevel valgt å beholde bibelreferansen, da et viktig aspekt av kulturen som handlingen foregår i ville gå tapt dersom man skulle forandre på dette. I denne novellen er denne bibelallusjonen bare en av flere indikasjoner på hvor sterkt kristendommen står for personene; Delia uttrykker sin avsky overfor ektemannen ved å erklære at hun har registrert seg i kirken i en annen landsby, så hun skal slippe å gå til nattverd sammen med ham, og på vei hjem fra det jeg har oversatt med "kjærlighetsfesten," synger hun på en negro spiritual. (Hurstons, 1995: 964) (72) Denne har jeg valgt å oversette relativt direkte. Et alternativ kunne vært å oversette det med en norsk salme, men for det første ville dette gått imot min tanke om ikke å fornorske kulturen i teksten, og for det andre ville det føre med seg et uunngåelig stilbrudd, da de norske salmene er mye mer formelle enn hva negro spirituals er. For det tredje er det også viktig å beholde allusjonen til elven Jordan, siden det refereres til denne også i slutten av novellen da Sykes er i ferd med å dø av slangebittet; "innenfor steg og steg den kalde elva for å slukke det øyet som måtte vite nå at hun visste." (19) I "The Gilded Six-bits" finner vi et annet eksempel som illustrerer hvordan språket til Hurstons karakterer er influert av en kristen tradisjon: I begynnelsen av novellen, da Joe og konen skal spise sammen, uttrykker Joe hvor sulten han er ved å si: "Ah could eat up camp meetin', back off 'ssociation, and drink Jurdan dry." (Hurstons, 1995: 987) (78) Her har jeg fulgt samme strategi og unngått å modifisere uttrykket for å gjøre det mer akseptabelt for nordmenn – det er tross alt merkelig å uttrykke seg slik ut i fra et norsk synspunkt. Slik bevares et karakteristisk trekk ved sørstatskulturen, og deres måte å uttrykke seg på, som ellers i stor grad ville gått tapt: "Jeg kunne spist en hel menighet og drukket Jordan tørr." (22) Når jeg har valgt å oversette "camp meetin'" med menighet, så er det rett og slett fordi jeg mener at det ikke passer å legge ut på en lengre forklarende oversettelse av hva "camp meetin'" faktisk er her – et religiøst friluftsmøte.

Videre beskrives en del ritualer som nordmenn nok vil kjenne til, men som likevel er relativt fremmede i forhold til en norsk kultur. Et eksempel er "the wake" i "Spunk." Denne

har jeg oversatt med likvake, som jo betegner en relativt lik praksis på norsk, selv om en norsk likvake har andre skikker enn det som blir beskrevet her. Jeg vil likevel ikke si at dette resulterer i en fornorsking av en amerikansk tradisjon, siden den beskrives såpass klart at det blir tydelig at det ikke er snakk om en norsk likvake; hele landsbyen samles rundt liket, og man spiser og drikker. I denne sammenheng er det også usikkert hva som er den beste oversettelsen av "the keepers of the wake" (Hurstons, 1995: 954) (95) – bruken av ordet "keepers" kan tyde på at disse menneskene hadde en større rolle enn bare å delta på likvaken. Jeg har likevel valgt å gå for en nøytral løsning her, "De andre som deltok på likvaka," (41) for å unngå å anta noe uriktig eller gi dem en annen rolle enn det som opprinnelig er ment. Noe annet som kan være verdt å merke seg er de gamle konene som nevnes i "The Gilded Six-bits" da Missie May har født en sønn. (Hurstons, 1995: 995) (87) Da Joe kommer hjem fra arbeid den dagen, sitter moren hans der sammen med noen gamle koner – det kommenteres ikke noe mer enn det, og det er i det hele tatt vanskelig å vite sikkert hva de gjør der; det trengs da en ganske spesifikk kunnskap om kulturen og hvilken praksis som er vanlig ved fødsler. Det kan kanskje være rimelig å gå ut ifra at det er snakk om en slags jordmorpraksis, siden det ofte var eldre kvinner som hadde denne rollen. Jeg har latt oversettelsen beholde denne tvetydigheten, og har ganske enkelt oversatt det med "de gamle konene." (32) Det kommer tross alt frem at moren til Joe har fått hjelp av noen, idet hun beskriver en annen kulturspesifikk praksis: "We done fixed her wid de sugar and lard to sweeten her for de nest one." (Hurstons, 1995: 995) (88)

Når det gjelder de mer dagligdagse handlingene har de stort sett forklart seg selv i teksten; da Clarke i "Sweat" sier at "There's plenty men dat takes a wife lak dey do a joint uh sugar cane," (Hurstons, 1995: 959) (67) så følger han det opp med å forklare nettopp hva det vil si: "But dey squeeze an' grind, squeeze an' grind an' wring tell dey wring every dro puh pleasure dat's in 'em out." (Hurstons, 1995: 959) (67) Dermed blir bildet i oversettelsen klart nok, til tross for at det beskriver en praksis som er relativt ukjent for nordmenn: "D'er nok av mannfolk som tar seg koner som dem gjør sukkerrør. Dem er runde, saftige og søte når 'em får 'em. Men så presser og gnager og presser og gnager og vrir 'em te dem vrir ut hver dråpe a' glede som finns i dem." (10)

5.3. Navn på gjenstander og personer.

I tillegg til kulturspesifikke matretter og handlinger, finnes det en hel rekke navn på konkrete gjenstander som har vært utfordringer i arbeidet med oversettelsen; navn på blant annet planter, mynter, måleenheter og nyttegjenstander. En kan kanskje si at den mest sentrale av

disse er kallenavnet på hovedpersonen i novellen ”Spunk”. Siden ”Spunk” blir brukt som et egennavn her, vurderte jeg å la det stå på engelsk, og kalle ham ”Spunk” også i oversettelsen. Jeg tror likevel at en viktig del av betydningen ville gå tapt på den måten – det er ikke engang sikkert at det ville kommet frem at det er snakk om et kallenavn. Man kan ikke regne med at norske lesere skal vite betydningen av ordet ”spunk,” og dette spiller en viktig rolle i originalteksten; navnet er med på å karakterisere personen og understreke hvordan de andre i landsbyen ser ham – som en modig, livlig personlighet. Så til tross for min generelle fremmedgjørende strategi, har jeg sett meg nødt til å finne et norsk navn til hovedpersonen. I oversettelsen valgte jeg å bruke ”Vågal,” som har flere av de samme betydningene; han er modig og vill, men samtidig frekk og freidig.

I tittelen ”The Gilded Six-bits” finner vi en dagligdags betegnelse på mynter med en spesiell verdi: Sølvdollaren ble delt inn i åtte ”bits” – en ”bit” var altså 12.5 cent. Det tittelen refererer til er utvilsomt myntene til Otis D. Slemmons, som gikk med en forgylt ”four-bit” mynt på klokkekjedet og en ”two-bit” mynt på slipsnålen. Da jeg rett og slett ikke har sett noen mulighet til å beholde dette på norsk, har jeg oversatt det med ”myntene”. En stund var jeg i tvil om hva ”six-bits” i tittelen faktisk refererer til, siden myntene i teksten jo er en ”four-bit” og en ”two-bit.” Jeg regner med at hun her har slått sammen de to og de fire og dermed refererer til de to myntene samtidig. Dermed blir det riktig å bruke flertallsform i tittelen; selv om ”six-bits” kan regnes for å være en mynt, er det nok i dette tilfellet snakk om to. Mens vi er inne på enheter er det verdt å kommentere at jeg har unngått å omregne ”foot” og ”inches” til meter og centimeter, men beholdt dem som ”fot” og ”tommer.” Grunnen til det er ganske enkelt et forsøk på å tidsplassere teksten – det var langt vanligere å bruke ”fot” og ”tommer” på 1930-tallet enn hva det er i dag. I tillegg går denne avgjørelsen hånd i hånd med tanken om å ikke fornorske elementer i teksten der det er mulig å beholde dem som de er – siden det finnes norske navn på disse måleenhetene, virker det naturlig å bruke disse. I et annet tilfelle har jeg derimot sett meg nødt til å endre på en måleenhet i originalen: I ”Sweat” bestiller Sykes ”uh quart uh parched ground-peas.” (Hurstons, 1995: 960) (68) I følge *Stor Engelsk-Norsk Ordbok* tilsvarer en amerikansk ”quart” 0,946 liter, og siden det ville høres svært unaturlig ut å la Sykes komme inn i butikken å bestille seg ”en liter peanøtter,” da liter kun brukes om flytende varer, har jeg tillatt meg å endre dette til ”en halvkilo rista peanøtter.” (11)

Siden handlingen i de tre novellene foregår i dagligdagse miljø i små afroamerikanske samfunn, dukket det opp en del utfordringer i sammenheng med oversettelsen av beskrivelser av for eksempel husene; for å gjengi dette presist må man vite nøyaktig hvordan husene så ut på 1930-tallet i en slik landsby. Dette blir tydelig i åpningen av ”The Gilded Six-bits,” hvor

huset til Joe og Missie May beskrives: "The front door stood open to the sunshine so that the floor of the front room could finish drying after its weekly scouring." (Hurstons, 1995: 985) (76) Cappelens *Stor Engelsk-Norsk Ordbok* beskriver "front room" som et "værelse mot gaten." Jeg nølte likevel med å bruke "gang" her; til tross for at det er det typiske "værelset mot gaten" i norske hus, er det ikke sikkert at dette er tilfellet i Eatonville. Valget mitt ble derfor å oversette det slik: "Ytterdøra stod oppe mot solskinnet så gulvet innenfor skulle tørke etter den ukentlige vasken." (20) Slik unngår jeg å feilaktig fornorske huset som beskrives ved å gi det en gang, når det slett ikke er sikkert at husene i Eatonville på 1930-tallet hadde ganger på samme måte som norske hus har. På samme måte har jeg unngått å oversette "kitchen door" med "kjøkkendør," siden det i originalen helt tydelig er snakk om en inngangsdør som går rett inn i kjøkkenet. Det norske ordet "kjøkkendør" har riktignok betydningen "en dør inn til kjøkkenet," men det kommer ikke tydelig frem at det i tillegg faktisk er en inngangsdør, da typiske norske hus ikke har inngangsdører rett inn på kjøkkenet. For å gjøre dette klart har jeg derfor valgt å oversette "kitchen door" med "kjøkkeninngangen." (12, 17, 21, 27)

Det finnes en rekke eksempler på enkeltgjenstander i tekstene som stiller en oversetter overfor lignende problemer. Et av dem finner vi i begynnelsen av "The Gilded Six-bits," da Missie titter bort på "the dollar clock" (Hurstons, 1995: 985) (76) for å se om ektemannen snart kommer hjem. Her ligger det en tvetydighet også i originalen – det kan være snakk om en klokke som har et dollartegn på urskiven, men det kan også være snakk om en klokke som kostet en dollar. For å beholde denne tvetydigheten og unngå feil, har jeg valgt å oversette dette med "dollarklokken." I et annet tilfelle har jeg valgt å utelate noe i oversettelsen: I "The Gilded Six-bits" refererer Missie til et "longhouse;" hun føler seg kjøpt av ektemannen da hun oppdager den forgylte gullmynten under hodeputen sin om morgenen: "He had come home to buy from her as if she were any woman in the longhouse." (Hurstons, 1995: 994) (86) Et "longhouse" er en bygning som ble brukt av forskjellige urfolk rundt om i verden, som et felleshus for stammen. I Amerika forbindes de naturlig nok med indianerne. Det hun mener her er altså at han har behandlet henne som en hvilken som helst annen kvinne i "stammen." Her finnes det et tilsvarende ord på norsk – "langhus" – men dette er uheldig å bruke her, siden "langhus" her til lands først og fremst forbindes med våre egne forfedre – vikingene. For å unngå en assosiasjon som ikke er ønskelig har jeg derfor valgt å oversette denne setningen slik: "Han hadde kommet hjem og kjøpt henne som om hun var en hvilken som helst annen kvinne." (31)

Det finnes som sagt mange flere slike eksempler i tekstene. Jeg kan derimot ikke ta for meg alle her, men jeg håper de eksemplene jeg har dratt frem illustrerer den fremmedgjørende

strategien jeg har fulgt. Selv om jeg i enkelte tilfeller har måttet utelate eller endre på kulturelle fenomener, har dette kun vært i tilfeller hvor det har vært absolutt nødvendig med hensyn til viktige elementer i teksten som ellers ville gått tapt, eller på grunn av mulige missforståelser og uklarheter.

6. Konklusjon

Arbeidet med oversettelsene av disse tekstene har vært en konstant balansegang mellom det spesielle språket i originaltekstene og de norske normene for oversatte tekster – jeg har konstant måttet spørre meg selv om hvor langt jeg kan tillate meg å gå, både med tanke på dialekten og de til tider merkelige, poetiske formuleringene. For, som jeg nevnte innledningsvis, disse tekstene stiller store krav til en oversetter på flere nivåer: De renner over av kulturelle referanser, samtidig er de fylt av både svært muntlige, til tider humoristiske uttryksmåter, og sterkt poetiske bilder. Og selv om jeg har vært nødt til å innse at enkelte ting måtte gå tapt, da særlig med tanke på funksjonen dialekten har i originalen, har det vært både spennende og interessant å forsøke å bevare disse sterkt kulturelle og poetiske tekstene på best mulig måte i en norsk oversettelse. I et forsøk på å bevare mest mulig av originaltekstene har jeg gått inn for en fremmedgjørende strategi, og har forsøkt å, som Berman sier; ”open up the foreign work to us in its utter foreignness.” (Berman, 2004: 277) I arbeidet med oversettelsen dukket det opp langt flere problemer og interessante utfordringer enn det jeg har nevnt her – jeg har valgt å diskutere de jeg ser på som de viktigste, og har forsøkt å vise den grunnleggende tanken bak oversettelsen, til tross for enkelte unntak. For, som Gideon Toury understreker; ”in cases where an overall choice has been made, it is not necessary that every single lower-level decision be made in full accord with it.” (Toury, 2004: 208)

Sweat

by Zora Neale Hurston

It was eleven o'clock of a Spring night in Florida. It was Sunday. Any other night, Delia Jones would have been in bed for two hours by this time. But she was a wash-woman, and Monday morning meant a great deal to her. So she collected the soiled clothes on Saturday when she returned the clean things. Sunday night after church, she sorted them and put the white things to soak. It saved her almost a half day's start. A great hamper in the bedroom held the clothes that she brought home. It was so much neater than a number of bundles lying around.

She squatted in the kitchen floor beside the great pile of clothes, sorting them into small heaps according to color, and humming a song in a mournful key, but wondering through it all where Sykes, her husband, had gone with her horse and buckboard.

Just then something long, round, limp and black fell upon her shoulders and slithered to the floor beside her. A great terror took hold of her. It softened her knees and dried her mouth so that it was a full minute before she could cry out or move. Then she saw that it was the big bull whip her husband liked to carry when he drove.

She lifted her eyes to the door and saw him standing there bent over with laughter at her fright. She screamed at him.

"Sykes, what you throw dat whip on me like dat? You know it would skeer me--looks just like a snake, an' you knows how skeered Ah is of snakes."

"Course Ah knowed it! That's how come Ah done it." He slapped his leg with his hand and almost rolled on the ground in his mirth. "If you such a big fool dat you got to have a fit over a earth worm or a string, Ah don't keer how bad Ah skeer you."

"You aint got no business doing it. Gawd knows it's a sin. Some day Ah'm goin' tuh drop dead from some of yo' foolishness. 'Nother thing, where you been wid mah rig? Ah feeds dat pony. He aint fuh you to be drivin' wid no bull whip."

"You sho is one aggravatin' nigger woman!" he declared and stepped into the room. She resumed her work and did not answer him at once. "Ah done tole you time and again to keep them white folks' clothes outa dis house."

He picked up the whip and glared down at her. Delia went on with her work. She went out into the yard and returned with a galvanized tub and set it on the washbench. She saw that Sykes had kicked all of the clothes together again, and now stood in her way truculently, his whole manner hoping, praying, for an argument. But she walked calmly around him and commenced to re-sort the things.

"Next time, Ah'm gointer kick 'em outdoors," he threatened as he struck a match along the leg of his corduroy breeches.

Delia never looked up from her work, and her thin, stooped shoulders sagged further.

"Ah aint for no fuss t'night Sykes. Ah just come from taking sacrament at the church house."

He snorted scornfully. "Yeah, you just come from de church house on a Sunday night, but heah you is gone to work on them clothes. You ain't nothing but a hypocrite. One of them amen-corner Christians--sing, whoop, and shout, then come home and wash white folks clothes on the Sabbath."

He stepped roughly upon the whitest pile of things, kicking them helter-skelter as he crossed the room. His wife gave a little scream of dismay, and quickly gathered them together again.

"Sykes, you quit grindin' dirt into these clothes! How can Ah git through by Sat'day if Ah don't start on Sunday?"

"Ah don't keer if you never git through. Anyhow, Ah done promised Gawd and a couple of other men, Ah aint gointer have it in mah house. Don't gimme no lip neither, else Ah'll throw 'em out and put mah fist up side yo' head to boot."

Delia's habitual meekness seemed to slip from her shoulders like a blown scarf. She was on her feet; her poor little body, her bare knuckly hands bravely defying the strapping hulk before her.

"Looka heah, Sykes, you done gone too fur. Ah been married to you fur fifteen years, and Ah been takin' in washin' for fifteen years. Sweat, sweat, sweat! Work and sweat, cry and sweat, pray and sweat!"

"What's that got to do with me?" he asked brutally.

"What's it got to do with you, Sykes? Mah tub of suds is filled yo' belly with vittles more times than yo' hands is filled it. Mah sweat is done paid for this house and Ah reckon Ah kin keep on sweatin' in it."

She seized the iron skillet from the stove and struck a defensive pose, which act surprised him greatly, coming from her. It cowed him and he did not strike her as he usually did.

"Naw you won't," she panted, "that ole snaggle-toothed black woman you runnin' with aint comin' heah to pile up on mah sweat and blood. You aint paid for nothin' on this place, and Ah'm gointer stay right heah till Ah'm toted out foot foremost."

"Well, you better quit gittin' me riled up, else they'll be totin' you out sooner than you expect. Ah'm so tired of you Ah don't know whut to do. Gawd! how Ah hates skinny wimmen!"

A little awed by this new Delia, he sidled out of the door and slammed the back gate after him. He did not say where he had gone, but she knew too well. She knew very well that he would not return until nearly daybreak also. Her work over, she went on to bed but not to sleep at once. Things had come to a pretty pass!

She lay awake, gazing upon the debris that cluttered their matrimonial trail. Not an image left standing along the way. Anything like flowers had long ago been drowned in the salty stream that had been pressed from her heart. Her tears, her sweat, her blood. She had brought love to the union and he had brought a longing after the flesh. Two months after the wedding, he had given her the first brutal beating. She had the memory of his numerous trips to Orlando with all of his wages when he had returned to her penniless, even before the first year had passed. She was young and soft then, but now she thought of her knotty, muscled limbs, her harsh knuckly hands, and drew herself up into an unhappy little ball in the middle of the big feather bed. Too late now to hope for

love, even if it were not Bertha it would be someone else. This case differed from the others only in that she was bolder than the others. Too late for everything except her little home. She had built it for her old days, and planted one by one the trees and flowers there. It was lovely to her, lovely.

Somehow, before sleep came, she found herself saying aloud: "Oh well, whatever goes over the Devil's back, is got to come under his belly. Sometime or ruther, Sykes, like everybody else, is gointer reap his sowing." After that she was able to build a spiritual earthworks against her husband. His shells could no longer reach her. Amen. She went to sleep and slept until he announced his presence in bed by kicking her feet and rudely snatching the covers away.

"Gimme some kivah heah, an' git yo' damn foots over on yo' own side! Ah oughter mash you in yo' mouf fuh drawing dat skillet on me."

Delia went clear to the rail without answering him. A triumphant indifference to all that he was or did.

*****

The week was as full of work for Delia as all other weeks, and Saturday found her behind her little pony, collecting and delivering clothes.

It was a hot, hot day near the end of July. The village men on Joe Clarke's porch even chewed cane listlessly. They did not hurl the cane-knots as usual. They let them dribble over the edge of the porch. Even conversation had collapsed under the heat.

"Heah come Delia Jones," Jim Merchant said, as the shaggy pony came 'round the bend of the road toward them. The rusty buckboard was heaped with baskets of crisp, clean laundry.

"Yep," Joe Lindsay agreed. "Hot or col', rain or shine, jes ez reg'lar ez de weeks roll roun' Delia carries 'em an' fetches 'em on Sat'day."

"She better if she want'er eat," said Moss. "Syke Jones aint wuth de shot an' powder hit would tek tuh kill 'em. Not to huh he aint. "

"He sho' aint," Walter Thomas chimed in. "It's too bad, too, cause she wuz a right pritty lil trick when he got huh. Ah'd uh mah'ied huh mahseff if he hadnter beat me to it."

Delia nodded briefly at the men as she drove past.

"Too much knockin' will ruin any 'oman. He done beat huh 'nough tuh kill three women, let 'lone change they looks," said Elijah Moseley. "How Syke kin stommuck dat big black greasy Mogul he's layin' roun wid, gits me. Ah swear dat eight-rock couldn't kiss a sardine can Ah done throwed out de back do' 'way las' yeah."

"Aw, she's fat, thass how come. He's allus been crazy 'bout fat women," put in Merchant. "He'd a' been tied up wid one long time ago if he could a' found one tuh have him. Did Ah tell yuh 'bout him come sidlin' roun' mah wife--bringin' her a basket uh pecans outa his yard fuh a present? Yessir, mah wife! She tol' him tuh take 'em right straight back home, cause Delia works so hard ovah dat washtub she reckon everything on de place taste lak sweat an' soapsuds. Ah jus' wisht Ah'd a' caught 'im 'dere! Ah'd a' made his hips ketch on fiah down dat shell road."

"Ah know he done it, too. Ah sees 'im grinnin' at every 'oman dat passes," Walter Thomas said. "But even so, he useter eat some mighty big hunks uh humble pie tuh git dat lil 'oman he got. She wuz ez pritty ez a speckled pup! Dat wuz fifteen yeahs ago. He useter be so skeered uh losin' huh, she could make him do some parts of a husband's duty. Dey never wuz de same in de mind."

"There oughter be a law about him," said Lindsay. "He aint fit tuh carry guts tuh a bear."

Clarke spoke for the first time. "Taint no law on earth dat kin make a man be decent if it aint in 'im. There's plenty men dat takes a wife lak dey do a joint uh sugar-cane. It's round, juicy an' sweet when dey gits it. But dey squeeze an' grind, squeeze an' grind an' wring tell dey wring every drop uh pleasure dat's in 'em out. When dey's satisfied dat dey is wrung dry, dey treats 'em jes lak dey do a cane-chew. Dey throws em away. Dey knows whut dey is doin' while dey is at it, an' hates theirselves fuh it but they keeps on hangin' after huh tell she's empty. Den dey hates huh fuh bein' a cane-chew an' in de way."

"We oughter take Syke an' dat stray 'oman uh his'n down in Lake Howell swamp an' lay on de rawhide till they cain't say Lawd a' mussy.' He allus wuz uh ovahbearin' niggah, but since dat white 'oman from up north done teached 'im how to run a automobile, he done got too biggety to live--an' we oughter kill 'im," Old Man Anderson advised.

A grunt of approval went around the porch. But the heat was melting their civic virtue, and Elijah Moseley began to bait Joe Clarke.

"Come on, Joe, git a melon outa dere an' slice it up for yo' customers. We'se all sufferin' wid de heat. De bear's done got me!"

"Thass right, Joe, a watermelon is jes' whut Ah needs tuh cure de eppizudicks," Walter Thomas joined forces with Moseley. "Come on dere, Joe. We all is steady customers an' you aint set us up in a long time. Ah chooses dat long, bowlegged Floridy favorite."

"A god, an' be dough. You all gimme twenty cents and slice way," Clarke retorted. "Ah needs a col' slice m'self. Heah, everybody chip in. Ah'll lend y'll mah meat knife."

The money was quickly subscribed and the huge melon brought forth. At that moment, Sykes and Bertha arrived. A determined silence fell on the porch and the melon was put away again.

Merchant snapped down the blade of his jackknife and moved toward the store door.

"Come on in, Joe, an' gimme a slab uh sow belly an' uh pound uh coffee--almost fuhgot 'twas Sat'day. Got to git on home." Most of the men left also.

Just then Delia drove past on her way home, as Sykes was ordering magnificently for Bertha. It pleased him for Delia to see.

"Git whutsoever yo' heart desires, Honey. Wait a minute, Joe. Give huh two bottles uh strawberry soda-water, uh quart uh parched ground-peas, an' a block uh chewin' gum."

With all this they left the store, with Sykes reminding Bertha that this was his town and she could have it if she wanted it.

The men returned soon after they left, and held their watermelon feast.

"Where did Syke Jones git da 'oman from nohow?" Lindsay asked.

"Ovah Apopka. Guess dey musta been cleanin' out de town when she lef'. She don't look lak a thing but a hunk uh liver wid hair on it."

"Well, she sho' kin squall," Dave Carter contributed. "When she gits ready tuh laff, she jes' opens huh mouf an' latches it back tuh de las' notch. No ole grandpa alligator down in Lake Bell ain't got nothin' on huh."

*****

Bertha had been in town three months now. Sykes was still paying her room rent at Della Lewis'--the only house in town that would have taken her in. Sykes took her frequently to Winter Park to "stomps." He still assured her that he was the swellest man in the state.

"Sho' you kin have dat lil' ole house soon's Ah kin git dat 'oman outa dere. Everything b'longs tuh me an' you sho' kin have it. Ah sho' 'bominates uh skinny 'oman. Lawdy, you sho' is got one portly shape on you! You kin git anything you wants. Dis is mah town an' you sho' kin have it."

Delia's work-worn knees crawled over the earth in Gethsemane and up the rocks of Calvary many, many times during these months. She avoided the villagers and meeting places in her efforts to be blind and deaf. But Bertha nullified this to a degree, by coming to Delia's house to call Sykes out to her at the gate.

Delia and Sykes fought all the time now with no peaceful interludes. They slept and ate in silence. Two or three times Delia had attempted a timid friendliness, but she was repulsed each time. It was plain that the breaches must remain agape.

The sun had burned July to August. The heat streamed down like a million hot arrows, smiting all things living upon the earth. Grass withered, leaves browned, snakes went blind in shedding and men and dogs went mad. Dog days!

Delia came home one day and found Sykes there before her. She wondered, but started to go on into the house without speaking, even though he was standing in the kitchen door and she must either stoop under his arm or ask him to move. He made no room for her.

She noticed a soap box beside the steps, but paid no particular attention to it, knowing that he must have brought it there. As she was stooping to pass under his outstretched arm, he suddenly pushed her backward, laughingly.

"Look in de box dere Delia, Ah done brung yuh somethin'!"

She nearly fell upon the box in her stumbling, and when she saw what it held, she all but fainted outright.

"Syke! Syke, mah Gawd! You take dat rattlesnake 'way from heah! You gottuh. Oh, Jesus, have mussy!"

"Ah aint gut tuh do nuthin' uh de kin'--fact is Ah aint got tuh do nothin' but die. Taint no use uh you puttin' on airs makin' out lak you skeered uh dat snake--he's gointer stay right heah tell he die. He wouldn't bite me cause Ah knows how tuh handle 'im. Nohow he wouldn't risk breakin' out his fangs 'gin yo' skinny laigs."

"Naw, now Syke, don't keep dat thing 'roun' heah tuh skeer me tuh death. You knows Ah'm even feared uh earth worms. Thass de biggest snake Ah evah did see. Kill 'im Syke, please."

"Doan ast me tuh do nothin' fuh yuh. Goin' roun' trying' tuh be so damn asterperious. Naw, Ah aint gonna kill it. Ah think uh damn sight mo' uh him dan you! Dat's a nice snake an' anybody doan lak 'im kin jes' hit de grit."

The village soon heard that Sykes had the snake, and came to see and ask questions.

"How de hen-fire did you ketch dat six-foot rattler, Syke?" Thomas asked.

"He's full uh frogs so he caint hardly move, thass how. Ah eased up on 'm. But Ah'm a snake charmer an' knows how tuh handle 'em. Shux, dat aint nothin'. Ah could ketch one eve'y day if Ah so wanted tuh."

"Whut he needs is a heavy hick'ry club leaned real heavy on his head. Dat's de bes 'way tuh charm a rattlesnake."

"Naw, Walt, y'll jes' don't understand dese diamon' backs lak Ah do," said Sykes in a superior tone of voice.

The village agreed with Walter, but the snake stayed on. His box remained by the kitchen door with its screen wire covering. Two or three days later it had digested its meal of frogs and literally came to life. It rattled at every movement in the kitchen or the yard. One day as Delia came down the kitchen steps she saw his chalky-white fangs curved like scimitars hung in the wire meshes. This time she did not run away with averted eyes as usual. She stood for a long time in the doorway in a red fury that grew bloodier for every second that she regarded the creature that was her torment.

That night she broached the subject as soon as Sykes sat down to the table.

"Syke, Ah wants you tuh take dat snake 'way fum heah. You done starved me an' Ah put up widcher, you done beat me an Ah took dat, but you done kilt all mah insides bringin' dat varmint heah."

Sykes poured out a saucer full of coffee and drank it deliberately before he answered her.

"A whole lot Ah keer 'bout how you feels inside uh out. Dat snake aint goin' no damn wheah till Ah gits ready fuh 'im tuh go. So fur as beatin' is concerned, yuh aint took near all dat you gointer take ef yuh stay 'roun' me."

Delia pushed back her plate and got up from the table. "Ah hates you, Sykes," she said calmly. "Ah hates you tuh de same degree dat Ah useter love yuh. Ah done took an' took till mah belly is full up tuh mah neck. Dat's de reason Ah got mah letter fum de church an' moved mah membership tuh Woodbridge--so Ah don't haf tuh take no sacrament wid yuh. Ah don't wantuh see yuh 'roun' me atall. Lay 'roun' wid dat 'oman all yuh wants tuh, but gwan 'way fum me an' mah house. Ah hates yuh lak uh suck-egg dog."

Sykes almost let the huge wad of corn bread and collard greens he was chewing fall out of his mouth in amazement. He had a hard time whipping himself up to the proper fury to try to answer Delia.

"Well, Ah'm glad you does hate me. Ah'm sho' tiahed uh you hangin' ontuh me. Ah don't want yuh. Look at yuh stringey ole neck! Yo' rawbony laigs an' arms is enough tuh cut

uh man tuh death. You looks jes' lak de devvul's doll-baby tuh me. You cain't hate me no worse dan Ah hates you. Ah been hatin' you fuh years."

"Yo' ole black hide don't look lak nothin' tuh me, but uh passle uh wrinkled up rubber, wid yo' big ole yeahs flappin' on each side lak uh paih uh buzzard wings. Don't think Ah'm gointuh be run 'way fum mah house neither. Ah'm goin' tuh de white folks bout you, mah young man, de very nex' time you lay yo' han's on me. Mah cup is done run ovah." Delia said this with no signs of fear and Sykes departed from the house, threatening her, but made not the slightest move to carry out any of them.

That night he did not return at all, and the next day being Sunday, Delia was glad she did not have to quarrel before she hitched up her pony and drove the four miles to Woodbridge.

She stayed to the night service--"love feast"--which was very warm and full of spirit. In the emotional winds her domestic trials were borne far and wide so that she sang as she drove homeward.

"Jurden water, black an' col'
Chills de body, not de soul
An' Ah wantah cross Jurden in uh calm time."

She came from the barn to the kitchen door and stopped.

"Whut's de mattah, ol' satan, you aint kickin' up yo' racket?" She addressed the snake's box. Complete silence. She went on into the house with a new hope in its birth struggles. Perhaps her threat to go to the white folks had frightened Sykes! Perhaps he was sorry! Fifteen years of misery and suppression had brought Delia to the place where she would hope anything that looked towards a way over or through her wall of inhibitions.

She felt in the match safe behind the stove at once for a match. There was only one there.

"Dat niggah wouldn't fetch nothin' heah tuh save his rotten neck, but he kin run thew whut Ah brings quick enough. Now he done toted off nigh on tuh haff uh box uh matches. He done had dat 'oman heah in mah house, too."

Nobody but a woman could tell how she knew this even before she struck the match. But she did and it put her into a new fury.

Presently she brought in the tubs to put the white things to soak. This time she decided she need not bring the hamper out of the bedroom; she would go in there and do the sorting. She picked up the pot-bellied lamp and went in. The room was small and the hamper stood hard by the foot of the white iron bed. She could sit and reach through the bedposts--resting as she worked.

"Ah wantah cross Jurden in uh calm time," she was singing again. The mood of the "love feast" had returned. She threw back the lid of the basket almost gaily. Then, moved by both horror and terror, she sprang back toward the door. There lay the snake in the basket! He moved sluggishly at first, but even as she turned round and round, jumped up and down in an insanity of fear, he began to stir vigorously. She saw him pouring his awful beauty from the basket upon the bed, then she seized the lamp and ran as fast as she could to the kitchen. The wind from the open door blew out the light and the darkness added to her terror. She sped to the darkness of the yard, slamming the door after her before she thought to set down the lamp. She did not feel safe even on the ground, so she climbed up in the hay barn.

There for an hour or more she lay sprawled upon the hay a gibbering wreck.

Finally, she grew quiet, and after that, coherent thought. With this, stalked through her a cold, bloody rage. Hours of this. A period of introspection, a space of retrospection, then a mixture of both. Out of this an awful calm.

"Well, Ah done de bes' Ah could. If things aint right, Gawd knows taint mah fault."

She went to sleep--a twitch sleep--and woke up to a faint gray sky. There was a loud hollow sound below. She peered out. Sykes was at the wood-pile, demolishing a wire-covered box.

He hurried to the kitchen door, but hung outside there some minutes before he entered, and stood some minutes more inside before he closed it after him.

The gray in the sky was spreading. Delia descended without fear now, and crouched beneath the low bedroom window. The drawn shade shut out the dawn, shut in the night. But the thin walls held back no sound.

"Dat ol' scratch is woke up now!" She mused at the tremendous whirr inside, which every woodsman knows, is one of the sound illusions. The rattler is a ventriloquist. His whirr sounds to the right, to the left, straight ahead, behind, close under foot--everywhere but where it is. Woe to him who guesses wrong unless he is prepared to hold up his end of the argument! Sometimes he strikes without rattling at all.

Inside, Sykes heard nothing until he knocked a pot lid off the stove while trying to reach the match safe in the dark. He had emptied his pockets at Bertha's.

The snake seemed to wake up under the stove and Sykes made a quick leap into the bedroom. In spite of the gin he had had, his head was clearing now.

"Mah Gawd!" he chattered, "ef Ah could on'y strack uh light!"

The rattling ceased for a moment as he stood paralyzed. He waited. It seemed that the snake waited also.

"Oh, fuh de light! Ah thought he'd be too sick"--Sykes was muttering to himself when the whirr began again, closer, right underfoot this time. Long before this, Sykes' ability to think had been flattened down to primitive instinct and he leaped--onto the bed.

Outside Delia heard a cry that might have come from a maddened chimpanzee, a stricken gorilla. All the terror, all the horror, all the rage that man possibly could express, without a recognizable human sound.

A tremendous stir inside there, another series of animal screams, the intermittent whirr of the reptile. The shade torn violently down from the window, letting in the red dawn, a huge brown hand seizing the window stick, great dull blows upon the wooden floor punctuating the gibberish of sound long after the rattle of the snake had abruptly subsided. All this Delia could see and hear from her place beneath the window, and it made her ill. She crept over to the four-o'clocks and stretched herself on the cool earth to recover.

She lay there. "Delia. Delia!" She could hear Sykes calling in a most despairing tone as one who expected no answer. The sun crept on up, and he called. Delia could not move--her legs were gone flabby. She never moved, he called, and the sun kept rising.

"Mah Gawd!" She heard him moan, "Mah Gawd fum Heben!" She heard him stumbling about and got up from her flower-bed. The sun was growing warm. As she approached the door she heard him call out hopefully, "Delia, is dat you Ah heah?"

She saw him on his hands and knees as soon as she reached the door. He crept an inch or two toward her--all that he was able, and she saw his horribly swollen neck and his one open eye shining with hope. A surge of pity too strong to support bore her away from that eye that must, could not, fail to see the tubs. He would see the lamp. Orlando with its doctors was too far. She could scarcely reach the Chinaberry tree, where she waited in the growing heat while inside she knew the cold river was creeping up and up to extinguish that eye which must know by now that she knew.

The Gilded Six-Bits

by Zora Neale Hurston

It was a Negro yard around a Negro house in a Negro settlement that looked to the payroll of the G. and G. Fertilizer works for its support.

But there was something happy about the place. The front yard was parted in the middle by a sidewalk from gate to doorstep, a sidewalk edged on either side by quart bottles driven neck down into the ground on a slant. A mess of homey flowers planted without a plan but blooming cheerily from their helter-skelter places. The fence and house were whitewashed. The porch and steps scrubbed white.

The front door stood open to the sunshine so that the floor of the front room could finish drying after its weekly scouring. It was Saturday. Everything clean from the front gate to the privy house. Yard raked so that the strokes of the rake would make a pattern. Fresh newspaper cut in fancy edge on the kitchen shelves.

Missie May was bathing herself in the galvanized washtub in the bedroom. Her dark-brown skin glistened under the soapsuds that skittered down from her washrag. Her stiff young breasts thrust forward aggressively, like broad-based cones with the tips lacquered in black.

She heard men's voices in the distance and glanced at the dollar clock on the dresser.

"Humph! Ah'm way behind time t'day! Joe gointer be heah 'fore Ah git mah clothes on if Ah don't make haste."

She grabbed the clean mealsack at hand and dried herself hurriedly and began to dress. But before she could tie her slippers, there came the ring of singing metal on wood. Nine times.

Missie May grinned with delight. She had not seen the big tall man come stealing in the gate and creep up the walk grinning happily at the joyful mischief he was about to

commit. But she knew that it was her husband throwing silver dollars in the door for her to pick up and pile beside her plate at dinner. It was this way every Saturday afternoon. The nine dollars hurled into the open door, he scurried to a hiding place behind the Cape jasmine bush and waited.

Missie May promptly appeared at the door in mock alarm.

"Who dat chunkin' money in mah do'way?" she demanded. No answer from the yard. She leaped off the porch and began to search the shrubbery. She peeped under the porch and hung over the gate to look up and down the road. While she did this, the man behind the jasmine darted to the chinaberry tree. She spied him and gave chase.

"Nobody ain't gointer be chunkin' money at me and Ah not do 'em nothin'," she shouted in mock anger. He ran around the house with Missie May at his heels. She overtook him at the kitchen door. He ran inside but could not close it after him before she crowded in and locked with him in a rough-and-tumble. For several minutes the two were a furious mass of male and female energy. Shouting, laughing, twisting, turning, tussling, tickling each other in the ribs; Missie May clutching onto Joe and Joe trying, but not too hard, to get away.

"Missie May, take yo' hand out mah pocket!" Joe shouted out between laughs.

"Ah ain't, Joe, not lessen you gwine gimme whateve' it is good you got in yo' pocket. Turn it go, Joe, do Ah'll tear yo' clothes."

"Go on tear 'em. You de one dat pushes de needles round heah. Move yo' hand, Missie May."

"Lemme git dat paper sak out yo' pocket. Ah bet it's candy kisses."

"Tain't. Move yo' hand. Woman ain't got no business in a man's clothes nohow. Go way."

Missie May gouged way down and gave an upward jerk and triumphed.

"Unhhunh! Ah got it! It 'tis so candy kisses. Ah knowed you had somethin' for me in

yo' clothes. Now Ah got to see whut's in every pocket you got."

Joe smiled indulgently and let his wife go through all of his pockets and take out the things that he had hidden for her to find. She bore off the chewing gum, the cake of sweet soap, the pocket handkerchief as if she had wrested them from him, as if they had not been bought for the sake of this friendly battle.

"Whew! dat play-fight done got me all warmed up!" Joe exclaimed. "Got me some water in de kittle?"

"Yo' water is on de fire and yo' clean things is cross de bed. Hurry up and wash yo'self and git changed so we kin eat. Ah'm hongry." As Missie said this, she bore the steaming kettle into the bedroom.

"You ain't hongry, sugar," Joe contradicted her. "Youse jes' a little empty. Ah'm de one whut's hongry. Ah could eat up camp meetin', back off 'ssociation, and drink Jurdan dry. Have it on de table when Ah git out de tub."

"Don't you mess wid mah business, man. You git in yo' clothes. Ah'm a real wife, not no dress and breath. Ah might not look lak one, but if you burn me, you won't git a thing but wife ashes."

Joe splashed in the bedroom and Missie May fanned around in the kitchen. A fresh red-and-white checked cloth on the table. Big pitcher of buttermilk beaded with pale drops of butter from the churn. Hot fried mullet, crackling bread, ham hock atop a mound of string beans and new potatoes, and perched on the windowsill a pone of spicy potato pudding.

Very little talk during the meal but that little consisted of banter that pretended to deny affection but in reality flaunted it. Like when Missie May reached for a second helping of the tater pone. Joe snatched it out of her reach.

After Missie May had made two or three unsuccessful grabs at the pan, she begged, "Aw, Joe, gimme some mo' dat tater pone."

"Nope, sweetenin' is for us menfolks. Y'all pritty lil frail eels don't need nothin' lak

dis. You too sweet already."

"Please, Joe."

"Naw, naw. Ah don't want you to git no sweeter than whut you is already. We goin' down de road a lil piece t'night so you go put on yo' Sunday-go-to-meetin' things."

Missie May looked at her husband to see if he was playing some prank. "Sho nuff, Joe?"

"Yeah. We goin' to de ice cream parlor."

"Where de ice cream parlor at, Joe?"

"A new man done come heah from Chicago and he done got a place and took and opened it up for a ice cream parlor, and bein', as it's real swell, Ah wants you to be one de first ladies to walk in dere and have some set down."

"Do Jesus, Ah ain't knowed nothin' bout it. Who de man done it?"

"Mister Otis D. Slemmons, of spots and places--Memphis, Chicago, Jacksonville, Philadelphia and so on."

"Dat heavyset man wid his mouth full of gold teeths?"

"Yeah. Where did you see 'im at?"

"Ah went down to de sto' tuh git a box of lye and Ah seen 'im standin' on de corner talkin' to some of de mens, and Ah come on back and went to scrubbin' de floor, and he passed and tipped his hat whilst Ah was scourin' de steps. Ah thought Ah never seen him befo'."

Joe smiled pleasantly. "Yeah, he's up-to-date. He got de finest clothes Ah ever seen on a colored man's back."

"Aw, he don't look no better in his clothes than you do in yourn. He got a puzzlegut on 'im and he so chuckleheaded he got a pone behind his neck."

Joe looked down at his own abdomen and said wistfully: "Wisht Ah had a build on me lak he got. He ain't puzzlegutted, honey. He jes' got a corperation. Dat make 'm look lak a rich white man. All rich mens is got some belly on 'em."

"Ah seen de pitchers of Henry Ford and he's a spare-built man and Rockefeller look lak he ain't got but one gut. But Ford and Rockefeller and dis Slemmons and all de rest kin be as many-gutted as dey please, Ah's satisfied wid you jes' lak you is, baby. God took pattern after a pine tree and built you noble. Youse a pritty man, and if Ah knowed any way to make you mo' pritty still Ah'd take and do it."

Joe reached over gently and toyed with Missie May's ear. "You jes' say dat cause you love me, but Ah know Ah can't hold no light to Otis D. Slemmons. Ah ain't never been nowhere and Ah ain't got nothin' but you."

Missie May got on his lap and kissed him and he kissed back in kind. Then he went on. "All de womens is crazy 'bout 'im everywhere he go."

"How you know dat, Joe?"

"He tole us so hisself."

"Dat don't make it so. His mouf is cut crossways, ain't it? Well, he kin lie jes' lak anybody else."

"Good Lawd, Missie! You womens sho is hard to sense into things. He's got a five-dollar gold piece for a stickpin and he got a ten-dollar gold piece on his watch chain and his mouf is jes' crammed full of gold teeths. Sho wisht it wuz mine. And whut make it so cool, he got money 'cumulated. And womens give it all to 'im."

"Ah don't see whut de womens see on 'im. Ah wouldn't give 'im a wink if de sheriff wuz after 'im."

"Well, he tole us how de white womens in Chicago give 'im all dat gold money. So he don't 'low nobody to touch it at all. Not even put day finger on it. Dey told 'im not to. You kin make 'miration at it, but don't tetch it."

"Whyn't he stay up dere where dey so crazy 'bout 'im?"

"Ah reckon dey done made 'im vast-rich and he wants to travel some. He says dey wouldn't leave 'im hit a lick of work. He got mo' lady people crazy 'bout him than he kin shake a stick at."

"Joe, Ah hates to see you so dumb. Dat stray nigger jes' tell y'all anything and y'all b'lieve it."

"Go 'head on now, honey, and put on yo' clothes. He talkin' 'bout his pritty womens-- Ah want 'im to see mine."

Missie May went off to dress and Joe spent the time trying to make his stomach punch out like Slemmons's middle. He tried the rolling swagger of the stranger, but found that his tall bone-and-muscle stride fitted ill with it. He just had time to drop back into his seat before Missie May came in dressed to go.

On the way home that night Joe was exultant. "Didn't Ah say ole Otis was swell? Can't he talk Chicago talk? Wuzn't dat funny whut he said when great big fat ole Ida Armstrong come in? He asted me, 'Who is dat broad wid de forte shake?' Dat's a new word. Us always thought forty was a set of figgers but he showed us where it means a whole heap of things. Sometimes he don't say forty, he jes' say thirty-eight and two and dat mean de same thing. Know whut he told me when Ah wuz payin' for our ice cream? He say, 'Ah have to hand it to you, Joe. Dat wife of yours is jes' thirty-eight and two. Yessuh, she's forte!' Ain't he killin'?"

"He'll do in case of a rush. But he sho is got uh heap uh gold on 'im. Dat's de first time Ah ever seed gold money. It lookted good on him sho nuff, but it'd look a whole heap better on you."

"Who, me? Missie May, youse crazy! Where would a po' man lak me git gold money from?"

Missie May was silent for a minute, then she said, "Us might find some goin' long de road some time. Us could."

"Who would be losin' gold money round heah? We ain't even seen none dese white folks wearin' no gold money on dey watch chain. You must be figgerin' Mister Packard or Mister Cadillac goin' pass through heah."

"You don't know whut been lost 'round heah. Maybe somebody way back in memorial times lost they gold money and went on off and it ain't never been found. And then if we wuz to find it, you could wear some 'thout havin' no gang of womens lak dat Slemmons say he got."

Joe laughed and hugged her. "Don't be so wishful 'bout me. Ah'm satisfied de way Ah is. So long as Ah be yo' husband. Ah don't keer 'bout nothin' else. Ah'd rather all de other womens in de world to be dead than for you to have de toothache. Less we go to bed and git our night rest."

It was Saturday night once more before Joe could parade his wife in Slemmons's ice cream parlor again. He worked the night shift and Saturday was his only night off. Every other evening around six o'clock he left home, and dying dawn saw him hustling home around the lake, where the challenging sun flung a flaming sword from east to west across the trembling water.

That was the best part of life--going home to Missie May. Their whitewashed house, the mock battle on Saturday, the dinner and ice cream parlor afterwards, church on Sunday nights when Missie outdressed any woman in town--all, everything, was right.

One night around eleven the acid ran out at the G. and G. The foreman knocked off the crew and let the steam die down. As Joe rounded the lake on his way home, a lean moon rode the lake in a silver boat. If anybody had asked Joe about the moon on the lake, he would have said he hadn't paid it any attention. But he saw it with his feelings. It made him yearn painfully for Missie. Creation obsessed him. He thought about children. They had been married more than a year now. They had money put away. They ought to be making little feet for shoes. A little boy child would be about right.

He saw a dim light in the bedroom and decided to come in through the kitchen door. He could wash the fertilizer dust off himself before presenting himself to Missie May. It would be nice for her not to know that he was there until he slipped into his place in bed

and hugged her back. She always liked that.

He eased the kitchen door open slowly and silently, but when he went to set his dinner bucket on the table he bumped it into a pile of dishes, and something crashed to the floor. He heard his wife gasp in fright and hurried to reassure her.

"Iss me, honey. Don't git skeered."

There was a quick, large movement in the bedroom. A rustle, a thud, and a stealthy silence. The light went out.

What? Robbers? Murderers? Some varmint attacking his helpless wife, perhaps. He struck a match, threw himself on guard and stepped over the doorsill into the bedroom.

The great belt on the wheel of Time slipped and eternity stood still. By the match light he could see the man's legs fighting with his breeches in his frantic desire to get them on. He had both chance and time to kill the intruder in his helpless condition--half in and half out of his pants--but he was too weak to take action. The shapeless enemies of humanity that live in the hours of Time had waylaid Joe. He was assaulted in his weakness. Like Samson awakening after his haircut. So he just opened his mouth and laughed.

The match went out and he struck another and lit the lamp. A howling wind raced across his heart, but underneath its fury he heard his wife sobbing and Slemmons pleading for his life. Offering to buy it with all that he had. "Please, suh, don't kill me. Sixty-two dollars at de sto'. Gold money."

Joe just stood. Slemmons looked at the window, but it was screened. Joe stood out like a rough-backed mountain between him and the door. Barring him from escape, from sunrise, from life.

He considered a surprise attack upon the big clown that stood there laughing like a chessy cat. But before his fist could travel an inch, Joe's own rushed out to crush him like a battering ram. Then Joe stood over him.

"Git into yo' damn rags, Slemmons, and dat quick."

Slemmons scrambled to his feet and into his vest and coat. As he grabbed his hat, Joe's fury overrode his intentions and he grabbed at Slemmons with his left hand and struck at him with his right. The right landed. The left grazed the front of his vest. Slemmons was knocked a somersault into the kitchen and fled through the open door. Joe found himself alone with Missie May, with the golden watch charm clutched in his left fist. A short bit of broken chain dangled between his fingers.

Missie May was sobbing. Wails of weeping without words. Joe stood, and after a while he found out that he had something in his hand. And then he stood and felt without thinking and without seeing with his natural eyes. Missie May kept on crying and Joe kept on feeling so much, and not knowing what to do with all his feelings, he put Slemmons's watch charm in his pants pocket and took a good laugh and went to bed.

"Missie May, whut you cryin' for?"

"Cause Ah love you so hard and Ah know you don't love me no mo'."

Joe sank his face into the pillow for a spell, then he said huskily, "You don't know de feelings of dat yet, Missie May."

"Oh Joe, honey, he said he wuz gointer give me dat gold money and he jes' kept on after me--"

Joe was very still and silent for a long time. Then he said, "Well, don't cry no mo', Missie May. Ah got yo' gold piece for you."

The hours went past on their rusty ankles. Joe still and quiet on one bed rail and Missie May wrung dry of sobs on the other. Finally the sun's tide crept upon the shore of night and drowned all its hours. Missie May with her face stiff and streaked towards the window saw the dawn come into her yard. It was day. Nothing more. Joe wouldn't be coming home as usual. No need to fling open the front door and sweep off the porch, making it nice for Joe. Never no more breakfast to cook; no more washing and starching of Joe's jumper-jackets and pants. No more nothing. So why get up?

With this strange man in her bed, she felt embarrassed to get up and dress. She decided to wait till he had dressed and gone. Then she would get up, dress quickly and be gone forever beyond reach of Joe's looks and laughs. But he never moved. Red light turned to yellow, then white.

From beyond the no-man's land between them came a voice. A strange voice that yesterday had been Joe's.

"Missie May, ain't you gonna fix me no breakfus'?"

She sprang out of bed. "Yeah, Joe. Ah didn't reckon you wuz hongry."

No need to die today. Joe needed her for a few more minutes anyhow.

Soon there was a roaring fire in the cookstove. Water bucket full and two chickens killed. Joe loved fried chicken and rice. She didn't deserve a thing and good Joe was letting her cook him some breakfast. She rushed hot biscuits to the table as Joe took his seat.

He ate with his eyes in his plate. No laughter, no banter.

"Missie May, you ain't eatin' yo' breakfus'."

"Ah don't choose none, Ah thank yuh."

His coffee cup was empty. She sprang to refill it. When she turned from the stove and bent to set the cup beside Joe's plate, she saw the yellow coin on the table between them.

She slumped into her seat and wept into her arms.

Presently Joe said calmly, "Missie May, you cry too much. Don't look back lak Lot's wife and turn to salt."

The sun, the hero of every day, the impersonal old man that beams as brightly on death as on birth, came up every morning and raced across the blue dome and dipped into the sea of fire every morning. Water ran downhill and birds nested.

Missie knew why she didn't leave Joe. She couldn't. She loved him too much, but she could not understand why Joe didn't leave her. He was polite, even kind at times, but aloof.

There were no more Saturday romps. No ringing silver dollars to stack beside her plate. No pockets to rifle. In fact, the yellow coin in his trousers was like a monster hiding in the cave of his pockets to destroy her.

She often wondered if he still had it, but nothing could have induced her to ask nor yet to explore his pockets to see for herself. Its shadow was in the house whether or no.

One night Joe came home around midnight and complained of pains in the back. He asked Missie to rub him down with liniment. It had been three months since Missie had touched his body and it all seemed strange. But she rubbed him. Grateful for the chance. Before morning youth triumphed and Missie exulted. But the next day, as she joyfully made up their bed, beneath her pillow she found the piece of money with the bit of chain attached.

Alone to herself, she looked at the thing with loathing, but look she must. She took it into her hands with trembling and saw first thing that it was no gold piece. It was a gilded half dollar. Then she knew why Slemmons had forbidden anyone to touch his gold. He trusted village eyes at a distance not to recognize his stickpin as a gilded quarter, and his watch charm as a four-bit piece.

She was glad at first that Joe had left it there. Perhaps he was through with her punishment. They were man and wife again. Then another thought came clawing at her. He had come home to buy from her as if she were any woman in the longhouse. Fifty cents for her love. As if to say that he could pay as well as Slemmons. She slid the coin into his Sunday pants pocket and dressed herself and left his house.

Halfway between her house and the quarters she met her husband's mother, and after a short talk she turned and went back home. Never would she admit defeat to that woman who prayed for it nightly. If she had not the substance of marriage she had the outside show. Joe must leave her. She let him see she didn't want his old gold four-bits, too.

She saw no more of the coin for some time though she knew that Joe could not help finding it in his pocket. But his health kept poor, and he came home at least every ten days to be rubbed.

The sun swept around the horizon, trailing its robes of weeks and days. One morning as Joe came in from work, he found Missie May chopping wood. Without a word he took the ax and chopped a huge pile before he stopped.

"You ain't got no business choppin' wood, and you know it."

"How come? Ah been choppin' it for de last longest."

"Ah ain't blind. You makin' feet for shoes."

"Won't you be glad to have a lil baby chile, Joe?"

"You know dat 'thout astin' me."

"Iss gointer be a boy chile and de very spit of you."

"You reckon, Missie May?"

"Who else could it look lak?"

Joe said nothing, but he thrust his hand deep into his pocket and fingered something there.

It was almost six months later Missie May took to bed and Joe went and got his mother to come wait on the house.

Missie May was delivered of a fine boy. Her travail was over when Joe came in from work one morning. His mother and the old women were drinking great bowls of coffee around the fire in the kitchen.

The minute Joe came into the room his mother called him aside.

"How did Missie May make out?" he asked quickly.

"Who, dat gal? She strong as a ox. She gointer have plenty mo'. We done fixed her wid de sugar and lard to sweeten her for de nex' one."

Joe stood silent awhile.

"You ain't ask 'bout de baby, Joe. You oughter be mighty proud cause he sho is de spittin' image of yuh, son. Dat's yourn all right, if you never git another one, dat un is yourn. And you know Ah'm mighty proud too, son, cause Ah never thought well of you marryin' Missie May cause her ma used tuh fan her foot round right smart and Ah been mighty skeered dat Missie May wuz gointer git misput on her road."

Joe said nothing. He fooled around the house till late in the day, then, just before he went to work, he went and stood at the foot of the bed and asked his wife how she felt. He did this every day during the week.

On Saturday he went to Orlando to make his market. It had been a long time since he had done that.

Meat and lard, meal and flour, soap and starch. Cans of corn and tomatoes. All the staples. He fooled around town for a while and bought bananas and apples. Way after while he went around to the candy store.

"Hello, Joe," the clerk greeted him. "Ain't seen you in a long time."

"Nope, Ah ain't been heah. Been round in spots and places."

"Want some of them molasses kisses you always buy?"

"Yessuh." He threw the gilded half dollar on the counter. "Will dat spend?"

"What is it, Joe? Well, I'll be doggone! A gold-plated four-bit piece. Where'd you git it, Joe?"

"Offen a stray nigger dat come through Eatonville. He had it on his watch chain for a charm--goin' round making out iss gold money. Ha ha! He had a quarter on his tiepin and it wuz all golded up too. Tryin' to fool people. Makin' out he so rich and everything. Ha!

Ha! Tryin' to tole off folkses wives from home."

"How did you git it, Joe? Did he fool you, too?"

"Who, me? Naw suh! He ain't fooled me none. Know whut Ah done? He come round me wid his smart talk. Ah hauled off and knocked 'im down and took his old four-bits away from 'im. Gointer buy my wife some good ole lasses kisses wid it. Gimme fifty cents worth of dem candy kisses."

"Fifty cents buys a mighty lot of candy kisses, Joe. Why don't you split it up and take some chocolate bars, too? They eat good, too."

"Yessuh, dey do, but Ah wants all dat in kisses. Ah got a lil boy chile home now. Tain't a week old yet, but he kin suck a sugar tit and maybe eat one them kisses hisself."

Joe got his candy and left the store. The clerk turned to the next customer. "Wisht I could be like these darkies. Laughin' all the time. Nothin' worries 'em."

Back in Eatonville, Joe reached his own front door. There was the ring of singing metal on wood. Fifteen times. Missie May couldn't run to the door, but she crept there as quickly as she could.

"Joe Banks, Ah hear you chunkin' money in mah do'way. You wait till Ah got mah strength back and Ah'm gointer fix you for dat."

Spunk
by Zora Neale Hurston

I

A Giant of a brown-skinned man sauntered up the one street of the village and out into the palmetto thickets with a small pretty woman clinging lovingly to his arm.

"Looka theah, folkses!" cried Elijah Mosley, slapping his leg gleefully, "Theah they go, big as life an' brassy as tacks."

All the loungers in the store tried to walk to the door with an air of nonchalance but with small success.

"Now pee-eople!" Walter Thomas gasped. "Will you look at 'em!"

"But that's one thing Ah likes about Spunk Banks--he ain't skeered of nothin'on God's green footstool--*nothin'*! He rides that log down at saw-mill jus' like he struts 'round wid another man's wife--jus' don't give a kitty. When Tes' Miller got cut to giblets on that circle-saw, Spunk steps right up and starts ridin'. The rest of us was skeered to go near it."

A round-shouldered figure in overalls much too large came nervously in the door and the talking ceased. The men looked at each other and winked.

"Gimme some soda-water. Sass'prilla Ah reckon," the newcomer ordered, and stood far down the counter near the open pickled pig-feet tub to drink it.

Elijah nudged Walter and turned with mock gravity to the new-comer.

"Say, Joe, how's everything up yo' way? How's yo' wife?"

Joe started and all but dropped the bottle he held in his hands. He swallowed several times painfully and his lips trembled.

"Aw 'Lige, you oughtn't to do nothin' like that," Walter grumbled. Elijah ignored him.

"She jus' passed heah a few minutes ago goin' thata way," with a wave of his hand in the direction of the woods.

Now Joe knew his wife had passed that way. He knew that the men lounging in the general store had seen her, moreover, he knew that the men knew *he* knew. He stood there silent for a long moment staring blankly, with his Adam's apple twitching nervously up and down his throat. One could actually *see* the pain he was suffering, his eyes, his face, his hands and even the dejected slump of his shoulders. He set the bottle down upon the counter. He didn't bang it, just eased it out of his hand silently and fiddled with his suspender buckle.

"Well, Ah'm goin' after her to-day. Ah'm goin' an fetch her back. Spunk's done gone too fur."

He reached deep down into his trouser pocket and drew out a hollow ground razor, large and shiny, and passed his moistened thumb back and forth over the edge.

"Talkin' like a man, Joe. 'Course that's *yo'* fambly affairs, but Ah like to see grit in anybody."

Joe Kanty laid down a nickel and stumbled out into the street.

Dusk crept in from the woods. Ike Clarke lit the swinging oil lamp that was almost immediately surrounded by candleflies. The men laughed boisterously behind Joe's back as they watched him shamble woodward.

"You oughtn't to said whut you did to him, Lige--look how it worked him up," Walter chided.

"And Ah hope it did work him up. Tain't even decent for a man to take and take like he do."

"Spunk will sho' kill him."

"Aw, Ah doan't know. You never kin tell. He might turn him up an' spank him fur gettin' in the way, but Spunk wouldn't shoot no unarmed man. Dat razor he carried outa heah ain't gonna run Spunk down an' cut him, an' Joe ain't got the nerve to go up to Spunk with it knowing he totes that Army .45. He makes that break outa heah to bluff us. He's gonna hide that razor behind the first palmetto root an' sneak back home to bed. Don't tell me nothin' 'bout that rabbit-foot colored man. Didn't he meet Spunk an' Lena face to face one day las' week an' mumble sumthin' to Spunk 'bout lettin' his wife alone?"

"What did Spunk say?" Walter broke in--"Ah like him fine but tain't right the way he carries on wid Lena Kanty, jus' cause Joe's timid 'bout fightin'."

"You wrong theah, Walter. Tain't 'cause Joe's timid at all, it's 'cause Spunk wants Lena. If Joe was a passle of wile cats Spunk would tackle the job just the same. He'd go after anything he wanted the same way. As Ah wuz sayin' a minute ago, he tole Joe right to his face that Lena was his. 'Call her and see if she'll come. A woman knows her boss an' she answers when he calls.' 'Lena, ain't I yo' husband?' Joe sorter whines out. Lena looked at him real disgusted but she don't answer and she don't move outa her tracks. Then Spunk reaches out an' takes hold of her arm an' says: 'Lena, youse mine. From now on ah works for you an' fights for you an' Ah never wants you to look to nobody for a crumb of bread, a stitch of close or a shingle to go over yo' head, but *me* long as Ah live. Ah'll git the lumber foh owah house to-morrow. Go home an' git yo' things together!' 'Thass mah house,' Lena speaks up. 'Papa gimme that.' 'Well,' says Spunk, 'doan give up whut's yours, but when youse inside doan forgit youse mine, an' let no other man git outa his place wid you!'"

"Lena looked up at him with her eyes so full of love that they wuz runnin' over, an' Spunk seen it an' Joe seen it too, and his lip started to tremblin' and his Adam's apple was galloping up and down his neck like a race horse. Ah bet he's wore out half a dozen Adam's apples since Spunk's been on the job with Lena. That's all he'll do. He'll be back heah after while swallowin' en' workin' his lips like he wants to say somethin' an' can't."

"But didn't he do nothin' to stop 'em?"

"Nope, not a frazzlin' thing--jus' stood there. Spunk took Lena's arm and walked off jus' like nothin' ain't happened and he stood there gazin' after them till they was outa sight. Now you know a woman don't want no man like that. I'm jus' waitin' to see whut he's goin' to say when he gits back."

II

But Joe Kanty never came back, never. The men in the store heard the sharp report of a pistol somewhere distant in the palmetto thicket and soon Spunk came walking leisurely, with his big black Stetson set at the same rakish angle and Lena clinging to his arm, came walking right into the general store. Lena wept in a frightened manner.

"Well," Spunk announced calmly, "Joe come out there wid a meat axe an' made me kill him."

He sent Lena home and led the men back to Joe--crumpled and limp with his right hand still clutching his razor.

"See mah back? Mah close cut clear through. He sneaked up en' tried to kill me from the back, but Ah got him, an' got him good, first shot," Spunk said.

The men glared at Elijah, accusingly.

"Take him up an' plant him in Stony Lonesome," Spunk said in a careless voice. "Ah didn't wanna shoot him but he made me do it. He's a dirty coward, jumpin' on a man from behind."

Spunk turned on his heel and sauntered away to where he knew his love wept in fear for him and no man stopped him. At the general store later on, they all talked of locking him up until the sheriff should come from Orlando, but no one did anything but talk.

A clear case of self-defense, the trial was a short one, and Spunk walked out of the court house to freedom again. He could work again, ride the dangerous log-carriage that fed the singing, snarling, biting circle-saw; he could stroll the soft dark lanes with his guitar. He was free to roam the woods again; he was free to return to Lena. He did all of these things.

III

"Whut you reckon, Walt?" Elijah asked one night later. "Spunk's gittin' ready to marry Lena!"

"New! Why, Joe ain't had time to git cold yit.. Nohow Ah didn't figger Spunk was the marryin' kind."

"Well, he is," rejoined Elijah. "He done moved most of Lena's things--and her along wid'em--over to the Bradley house. He's buying it. Jus' like Ah told yo' all right in heah the night Joe wuz kilt. Spunk's crazy 'bout Lena. He don't want folks to keep on takin' 'bout her--thass reason he's rushin' so. Funny thing 'bout that bob-cat, wasn't it?"

"What bob-cat, 'Lige? ah ain't heered 'bout none."

"Ain't cher? Well, night befo' las' was the fust night Spunk an' Lena moved together an' just then as they was goin' to bed, a big black bob-cat, black all over, you hear me, black, walked

round and round that house and howled like forty, an' when Spunk got his gun an' went to the winder to shoot it, he says it stood right still an' and looked him in the eye, an' howled right at him. The thing got Spunk so nervoused up he couldn't shoot. But Spunk says twan't no bob-cat nohow. He says it was Joe done sneaked back from Hell!"

"Humph!" sniffed Walter, "he oughter be nervous after what he done. Ah reckon Joe come back to dare him to marry Lena, or to come out an' fight. Ah bet he'll be back time and again, too. Know what Ah think? Joe wuz a braver man than Spunk."

There was a general shout of derision from the group.

"Thass a fact," went on Walter. "Lookit whut he done; took a razor an' went out to fight a man he knowed toted a gun an' wuz a crack shot, too; 'nother thing Joe wuz skeered of Spunk, skeered plumb stiff! But he went jes' the same. It took him a long time to get his nerve up. Tain't nothin' for Spunk to fight when he ain't skeered of nothin'. Now, Joe's done come back to have it out wid the man that's got all he ever had. Y'all know Joe ain't never had nothin' or wanted nothin' besides Lena. It musta been a h'ant ¹ cause ain't nobody never seen no black bob-cat."

"'Nother thing," cut in one of the men, "Spunk wuz cussin' a blue streak to-day 'cause he 'lowed dat saw wuz wobblin'--almos' got 'im once. The machinist come, looked it over an' said it wuz alright. Spunk musta been leanin' t'wards it some. Den he claimed somebody pushed 'im but twan't nobody close to 'im. Ah wuz glad when knockin' off time come. I'm skeered of dat man when he gits hot. He'd beat you full of button holes as quick as he's look etcher."

IV

The men gathered the next evening in a different mood, no laughter. No badinage this time.

"Look, 'Lige, you goin' to set up wid Spunk?"

"New, Ah reckon not, Walter. Tell yuh the truth, Ah'm a li'l bit skittish, Spunk died too wicket--died cussin' he did. You know he thought he was done outa life."

"Good Lawd, who'd he think done it?"

"Joe."

"Joe Kanty? How come?"

"Walter, Ah b'leeve Ah will walk up thata way an' set. Lena would like it Ah reckon."

"But whut did he say, 'Lige?"

Elijah did not answer until they had left the lighted store and were strolling down the dark street.

"Ah wuz loadin'a wagon wid scantlin' right near the saw when Spunk fell on the carriage but 'fore Ah could git to him the saw got him in the body--awful sight. Me an' Skint Miller got him off but it was too late. Anybody could see that. The fust thing he said wuz: 'He pushed me, 'Lige--the dirty hound pushed me in the back!''--he was spittin' blood at ev'ry breath. We laid him on the sawdust pile with his face to the east so's he could die easy. He helt mah hen' till the last, Walter, and said: 'It was Joe, 'Lige . . . the dirty sneak shoved me . . . he didn't dare to come to mah face . . . but Ah'll git the son-of-a-wood louse soon's Ah get there an' make Hell too hot for him.... Ah felt him shove me...!' Thass how he died."

"If spirits kin fight, there's a powerful tussle goin' on somewhere ovah Jordan 'cause Ah b'leeve Joe's ready for Spunk an' ain't skeered any more--yas, Ah b'leeve Joe pushed 'im mahself:'

They had arrived at the house. Lena's lamentations were deep and loud. She had filled the room with magnolia blossoms that gave off a heavy sweet odor. The keepers of the wake tipped about whispering in frightened tones. Everyone in the Village was there, even old Jeff Kanty, Joe's father, who a few hours before would have been afraid to come with ten feet of him, stood leering triumphantly down upon the fallen giant as if his fingers had been the teeth of steel that laid him low.

The cooling board consisted of three sixteen-inch boards on saw horses, a dingy sheet was his shroud.

The women ate heartily of the funeral baked meats and wondered who would be Lena's next. The men whispered coarse conjectures between guzzles of whiskey.

Litteraturliste:

- Berezowski, Leszek. *Dialect in Translation*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997.
- Berman, Antoine. "Translation and the Trial of the Foreign." I *The Translation Studies Reader. Second Edition*. Red. L. Venuti, 276-289. London: Routledge, 2004.
- Boyd, Valerie. *Wrapped in Rainbows: The Life of Zora Neale Hurston*. New York: Scribner, 2003.
- Jakobson, Roman. "Lingvistikk og Poetikk." I *Strukturalisme i Litteraturvitenskapen*, red. A. Linneberg og A. Heldal, 119-156. Oslo: Gyldendal, 1978.
- Jakobson, Roman. "On Linguistic Aspects of Translation." I *The Translation Studies Reader. Second Edition*. Red. L. Venuti, 138-144. London: Routledge, 2004.
- Jerome. "Letter to Pammachus." I *The Translation Studies Reader. Second Edition*. Red. L. Venuti, 21-30. London: Routledge, 2004.
- Katan, David. "Translation as intercultural communication." I *The Routledge Companion to Translation Studies*, red. J. Munday, 74-92. London: Rotuledge, 2009.
- Nida, Eugene. "Principles of Correspondence." I *The Translation Studies Reader. Second Edition*. Red. L. Venuti, 153-167. London: Routledge, 2004.
- Svenkerud, Herbert. "Det umuliges kunst. Verdenslitteraturen i norsk språkdrakt." I *Det Umuliges Kunst. Om å oversette*. Red. P. Quale, 217-231. Oslo: Aschehoug, 1991.
- Schleiermacher, Friedrich. "On the Different Methods of Translating." I *The Translation Studies Reader. Second Edition*. Red. L. Venuti, 43-63. London: Routledge, 2004.
- Toury, Gideon. "The Nature and Role of Norms in Translation." I *The Translation Studies Reader. Second Edition*. Red. L. Venuti, 205-218. London: Routledge, 2004.

Walker, Alice. *Fargen Bortenfor*. Oversatt av Isak Rogde. Oslo: Aschehoug, 1984.

Originaltekster:

Sideoppsett; avsnitt og kursivering er basert på:

Hurston, Zora Neale. "Spunk" i *Novels and Stories*, 949-954. New York: The library of America, 1995.

Hurston, Zora Neale. "Sweat" i *Novels and Stories*, 955-967. New York: The library of America, 1995.

Hurston, Zora Neale. "The Gilded Six-bits" i *Novels and Stories*, 985-996. New York: The library of America, 1995.

De vedlagte tekstene er fra:

Hurston, Zora Neale. *Short Story Classics: The Best from the Masters of the Genre*.
<http://members.lycos.co.uk/shortstories/hurstonsweat.html> (9. november, 2009)

Hurston, Zora Neale. *Short Story Classics: The Best from the Masters of the Genre*.
<http://members.lycos.co.uk/shortstories/hurstongilded.html> (9. november, 2009)

Hurston, Zora Neale. *Short Story Classics: The Best from the Masters of the Genre*.
<http://members.lycos.co.uk/shortstories/hurstonspunk.html> (9. november, 2009)

Ordbøker:

Dictionary of American Slang. Second Supplement Edition. New York: Thomas Y. Crowell Company, 1975.

Kunnskapsforlagets blå språk- og ordboktjeneste. <http://ordnett.no/ordbok.html>
(9. november, 2009.)

Stor Engelsk-Norsk Ordbok. Annen Utgave. Oslo: Cappelens Forlag A.S., 1996.

Tanums Store Rettskrivningsordbok. 9. Utgave. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2005.